STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 00836

LIDER UN BALADN

Melech Ravitch

Permanent preservation of this book was made possible by
Doris P. Weinstock
in memory of
Samuel Weinstock

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מלך ראַוויטש

לידער און באַלאַדן

פון די לעצטע דריי־פיר יאָר

פאַרלאַג „דער וועג“, מעקסיקע, 1940

"LIDER UN BALADN"
(Poemas y Baladas)
por Melej Ravich
Editado por "El Camino"
Orizaba 149
México, D. F.

פאַרענטפערונג

(במקום אַן הקדמה)

ווי דער פויער בשעת שניט אויפן דאָרף, אַז דער הימל ווערט שוואַרץ און אַ שטורעם רוקט אָן, יאָגט זיך מיט אַלע כוחות וואָס גיכער צו האָבן זיינע פּאָר סנאָפּעס אונטערן דאַך פון זיין שייער —

אַזוי יאָג איך מיך אַרויסצוגעבן אָט די פּאָר אָרימע לידער מיינע און ברענגען זיי אין אַ זאַ צייט וואָס גיכער אין די טאָוול־וועגט פון אָט דעם ביכל. (משה ראָזענבערג, דער רעדאַקטאָר פון „וועג" אין מעקסיקע, מאַכט דאָס מיר מעגלעך).

ווילט מיך פאַרשטיין.

מיר זענען דאָך אַלע נישט מער ווי מענטשן.

די לידער זענען געשריבן געוואָרן, אין די יאָרן 1937 — 1940, אין אויסטראַליע, אויף דעם שטילן אָקעאַן, אין אַרגענטינע, די פאַראייניקטע שטאַטן און מעקסיקע.

מעקסיקע, יולי, 1940.

אינהאלט:

זייט

.1

א סצענע צווישן אנטי־פּאָעט און פּאָעט — — — — — — — 11

.2

אַ דו, וואָס ווערטער האָסט אין מיין מויל אַריינגעגעבן — — 15
פּראָסטע רייד מיט גאָט אין ניו־יאָרק וועגן לעבן, טויט און
[יידישקייט 19

.3

אויף דעם טאָטנס טויט — — — — — — — — — — 29
א געהיימער בריוו צום טויטן געליבטן פון מיין געליבטער — 33
ווען ערנסט טאָלער וואָלט אויפגעשריבן א ליד פאַרן טויט — 36
ציניש פילאָזאָפיע — — — — — — — — — — 38
אין א נאַכט אָן שלאָף — — — — — — — — — 41
מינימום-פּראָגראַם — — — — — — — — — — 42
סענטימענטאַלע פילאָפּלעריי — — — — — — — — 45
דער פּאָעט אויפן טויטן בעט — — — — — — — — 49

.4

די וועלט אין שפּיגל פון א טראָפּן בלוט — — — — — — 57
דיינט האָבן די נאַצי־חילות — — — — — — — — — 60
איך האָב געוואָלט א געשריי טון — — — — — — — 62
נעכט אין קריג — — — — — — — — — — — — 64

זייט

א ליד פון ווארשעווער יידן — 1940 — — — — — — — 66

א וויג־ליד פאר אמעריקאנער יידישע קינדער — 1940 — — — 69

.5

איין שריט פון טויט איז שוין געוועזן — — — — — — — 75

אין לייכטן געמיט — אזא מין ליד — — — — — — — 78

זינט איך האב דיך דערקענט — — — — — — — — 80

אן ענטפער אויף א בריוו — — — — — — — — — 81

.6

סימע־לאה, די טאכטער פון באראן — — — — — — — — 85

די באלאדע פון דעם זונס צוריקקער — — — — — — — 103

•1

אַ סצענע צווישן אַנטי־פּאָעט און פּאָעט

בּ'ניו־יאָרק האָט געשטורעמט מיט ליכט און מיט פֿרייד און מיט ווייטן קריג,
און איך בין געלעגן אין מיין שטוב, אויף מיין בעט.
מיין האַרץ האָט געפֿלאַטערט — כ'האָב פֿאַרטראַכט אַ ליד — — —
פֿאַלט פּלוצלונג אַריין דער אַנטי־פּאָעט.

און ער זעצט זיך, אָן אַ גוטן־אָוונט, אַרויף
מיט זיין שווערן הינטן אויף מיין כוואַליענדיקער ברוסט,
און ער מאַכט מיט די הענט, דער אַנטי־פּאָעט,
און ער הויבט אָן רעדן: — אידיאָט, וואָס דו ביסט,

דאָרט שטורעמט אַ וועלט ווי אַ ים אַרויף און אַראָפּ,
לענדער טרייסלען זיך — פֿאַלן ווי שטרוי־שטיבלעך איין,
און דו ליגסט דאָ אין אַ נאָרע באַהאַלטן,
און נאָגסט דיין ליד, ווי אַ הונט נאָגט אַ ביין.

כ'האָב אַ שעה נישט געענטפֿערט דעם אַנטי־פּאָעט,
מיטן שווערן הינטן אויף מיין כוואַליענדיקער ברוסט,
כ'האָב פֿאַר דער וועלט מיך געשעמט און פֿאַר מיר אַליין,
כ'האָב געאָטעמט מיד, ס'האָט זיך שטאַרבן געגלוסט.

ווי אַ דופּק האָט געהאַמערט אַ געדאַנק אין קאָפּ,
אַז ווער קאָן מיר דען פֿאַרזיכערן, ווער,
אַז די וועלט איז נישט אָן אינעווייניק נאָר,
און אויסנווייניק איז זי וויסט און לער?

און עס גלוסט זיך שטאַרבן. נאָר טראַכטנדיק פֿון טויט,
האָט דאָס לעבן זיך אַזוי קלאָר דערמאָנט,
אַז איך האָב געענטפֿערט: — אַ מענטש איז אַזוי געמאַכט,
אַז ער לעבט אין זיין הויט און נישט אין קיין שום לאַנד —

נישט אין פוילן, נישט אין פראנקרייך און אפשר נישט אויף דער
[ערד,
א מענטש לעבט אין זיין אייגענער הויט.
און נישט פון פוילן, נישט פון פראנקרייך, נור ארויס פון זיין הויט
קומט לסוף אים ארויסרופן דער טויט.

און כ'האב ווייטער געגומען טראכטן פון מיין ליד,
און א שטוים געטון אין הינטן דעם אנטי־פאעט,
ר'האט זיך אויסגעצויגן לאנג און גראב און שווער
נעבן מיין בעט.

און איך האב ווייטער געטראכט און געטראכט
וועגן מעשים, וואס איך טו און לידער, וואס איך שרייב,
און וועגן דער קללה, וואס מיין נשמה
ווי א שיף־קנעכט איז געקאוועט צו די קלעצער פון מיין לייב.

און דאס לייב די נשמה וויל איבערלעבן,
און די נשמה — איבערלעבן דאס לייב,
אוןביידע וועלן נישט א רגע לענגער
בלייבן, וואס זיי זענען — ווי א י ך בלייב — —

און אלע די מענטשן פון די לענדער פון קריג,
און די איבעריקע, אלע צוויי מיליארד,
זענען אלע, ווי איך — אין דרייפאכע תפיסות,
אין צוויי מיליארדן תפיסות פארשפארט.

איעדער מיט זיין לייד, מיט זיין פרייד, מיט זיין ליד,
זיין נשמה און זיין לייב און זיין איך — זאלבעדריט,
און איך מיט מיין ליד, אין מיין הויט, אויף מיין בעט —
איך בין אויפגעשטאנען און צו זיך געקומען
און ווי איבער לופט אריבער איבער דעם אנטיפאעט.

.2

אָ דו, וואָס ווערטער האָסט אין מיין מויל אַרייַנגעגעבן —

א דו, וואָס ווערטער האָסט אין מיין מויל אַרייַנגעגעבן,
רחמים האָב אויף מיר און גיב מיר ווערטער איצט,
ווי דו האָסט געגעבן דעם בעל־תהילים.
נישט די ליכטע ווערטער פון מיינע לידערס טאָג־ביי־טאָג,
נאָר ווערטער שווערע, הייסע, ווערטער, וואָס קענען ווערן תפילה.

תפילה פאַר אַלע פאַרשפאַרטע אין תפיסות וויל איך איצטער זאָגן,
די קני אויף דער ערד און דער שטערן אין שטויב.
תפילה פאַר אַלע, וואָס אין אַלערליי תפיסות שמאַכטן,
און קוקן אָן האָפנונג אויף הויכע פענסטער נאָך
דעם לעצטן שטראַל אין שטילע פאַרנאַכטן.

ווייל די פריי איז אַלץ, זי איז דו, גאָט, זי איז וועלט, זי איז לעבן,
לויט אַלע חכמות פון אַלע פּראָסטע לייט,
און טיפסטע געדאַנקען פון די פילאָזאָפן.
די פריי איז באַהעפטונג מיט דיר, און תפיסה איז זינד פון זינד,
און שטראָף פון שטראָפן.

מיין ערשטע תפילה פאַר די, וואָס זענען דרייפערטל וועלט,
וואָס ליגן ביי זיך אַליין אין האָפנונגסלאָזער תפיסה,
און היטן זיך גוט, חלילה זיך אַליין נישט אויסצולייזן —
אויב אמת, אַז רחמים איז אין דיינע הענט,
זיי דאַרפסטו אים באַווייזן.

אַ תפילה פאַר פאַרברעכער, וואָס שטילער פלאַם פון בענקשאַפט
מענטשלעך־זינדיקער האָט אַזוי לאַנג אין די הערצער
זייערע דאָס בלוט געזאָטן,
ביז זיי האָבן — אומשולדיק, ווי מיר אַלע זענען —
עובר געווען געבאָטן.

טו איך תפילה פאַר זיי, אויך זיי זענען ווערט דיין רחמים,
נידער אַראָפּ צו זיי, קוק אַריין דורך זייערע קליינע פענסטער
פאַרשטעלט פאַר דער וועלט מיט פאַרזשאַווערטע בלעכן.
ווייסטו דען נישט אַליין, אַז מענטשן וואָלטן געטער געוועזן,
ווען זיי וואָלטן גוטס געקענט טון, צי אפילו באַגיין פאַרברעכן?

און אַ תפילה פאַר פרויען, וואָס שמאַכטן אָפּ לעבנס מיט מענער,
וואָס זענען ווי גרויסע פיש פאַר זיי אין די שוואַרצע וואַסערן פון
[נעכט,
דאָך היטן זיי די פרויען, ווי די תפיסה־וועכטער.
איך בעט פאַר די פרויען, וואָס דאַרפן גנבענען ברעקלעך פון גליק,
וואָס איז זייערס, וואָס קומט זיי מיט רעכט פון דער וועלט, דער
[אומגערעכטער.

און אַ תפילה אויך פאַר מענער, וואָס שמאַכטן אָפּ לעבנס
אין שיפן שיפבראָכיקע, וואָס קענען נישט קומען צו אַ ברעג,
און זיי מוזן מיט אַ שמייכל זיי נאָך רופן: היימען —
מענער, וואָס שלייכן ווי שאָטנס אַרום און ניוכען ווי הינט
ביי פרעמדע פרויען אַ שמייכל אַ געהיימען.

און אַ תפילה פאַר די, וואָס שמאַכטן אַצינד אין די יאָכן
ווי קריגס־געפאַנגענע פון לענדער, איינגעוויקלטע אין רויך און קריג,
וואָס די פּנימער קוועטשן דורך שטעכיקע דראָטן,
און שעלטן זיך אין הונגער אויף אַ קול, אַז בעסער וואָלטן זיי
גראַנאַטן צעריסן און ציגל זייערע קעפּ פאַרשאָטן.

מיין תפילה פאַר די, וואָס האָבן דאָס מויל נישט צוגעהאַלטן,
דעם אמת ווי הינט געטרייע געדינט, און זענען אין תפיסות אַצינד
פון אַלערליי דיקטאַטאָרן,
און איצט ווינטשן זיי זיך שוין, אַז בעסער וואָלטן זיי ווי הינט
משוגענע אויף דער גאַס דערשאָסן געוואָרן.

און אַ תפילה פאַר די, וואָס זענען ליגן געבליבן
צווישן גרעניצן פון לענדער, הילפלאָז ווי חיות מיט צעהאַקטע פיס,
און מען שיקט זיי אַרום אין פאַרמאַכטע וואַגאָנעס, ווי אין
[הערינג־פעסער,
ווי מיסט, זיי די גרעניץ אַריבערצוּוואַרפן.
כאָטש זיי זענען מענטשן מיט דיין צורה, גאָט, נאָר זיי זענען
[אין פעסער.

און מיין תפילה פאַר די יונגע מענער, וואָס ליגן
ווי אין מאַמעס בויך געפּרעסט, אין מאַמע־ערדס געפּאַנצערטע
[אינגעווייד,
שלאָפן אויף האַנט־גראַנאַטן אין אַלערליי טראַנשייען,
און וועלן זייערע כלות און מאַמעס און דיין ערדס ליכטיק פּנים
שוין קיינמאָל גאַנצע — און אפשר בכלל מער נישט זען.

און אַ תפילה פאַר די, וואָס בלאָנקען אויף ימים אויבן און אין
[ימים־טיפן,
ווי האַי־פיש, וואָס זוכן רויב מיט אָפענע מיילער,
אין שטיקעניש פון קאַלטע, קליינע סובמאַרינען,
און וועלן — פריער אָדער שפּעטער — אין די שווימענדיקע תפיסות
אַלע ווי איינער דעם טויט געפינען.

און אַ תפילה פאַר די, וואָס זענען פאַרשפּאַרט צווישן פלאַמען און
[אייזן,
ווי די בעקערס, וואָס באַקן טויט — — אין שווערע מלחמה־טאַנקען,
די אויגן בלינד פון דער היץ, די אויערן טויב פון געקריץ פון די רעדער,

און וועלן אַלע אין דער פייער־תּפיסה, פריער אָדער שפּעטער,
פון אייזן צעקוועטשט און פון פלאַמען פאַרברענט זיין איעדער.

און אַ תּפילה פאַר די, וואָס איך האָב דאָ יאָ און איך האָב דאָ נישט
[באַוויזן מער אויסצוציילן,
ווער קען זיך דען דער וועלטס אַלע תּפיסות דערמאָנען?
ווייל אויב אַזויפיל תּפיסות, איז דען ערגעץ אויף דער וועלט
אַ ווינקל מיט פרייהייט פאַראַנען?

* * *

און איצט שטיי איך אויף פון דער ערד, די הענט פאַרלייגט, דעם
[שטערן הויך —
מיך, גאָט, אויב דו ווילסט אויך מיך אין איינער פון די תּפיסות
[פאַרשפאַרן,
מיך דאַרפסטו מיט גאָרנישט גענאַרן,
ווייל איך וועל נישט גלויבן,
פון מיר זאָלסטו באַלד דאָס גאַנצע לעבן,
איידער אַ רגע פרייהייט רויבן.

פרייהייט ביסטו דאָך אַליין —
איוב נישט נאָך העכער.

פראָסטע רייד מיט גאָט אין ניו־יאָרק —
וועגן לעבן, טויט און יידישקייט

דערלאַנג אַ האַנט, מיינע איז אויסגעשטרעקט,
איך טו עס אָפּן, איך מאַך נישט קיין סוד,
לאָמיר זיך איבערבעטן, אַלטער יידישער גאָט —
אייביקער גאָט, מיין גאָט.

איך האָב געבלאָנדזשעט — פון דיר און צו דיר,
און אָט איצט ערשט באַנומען דיין יסוד,
איז לאָמיר זיך איבערבעטן, דערלאַנג אַ האַנט —
אַלטער, אייביק יונגער גאָט.

נאָר בייג מיך נישט איין — איך וועל מיך נישט לאָזן,
מאַך נישט קיין חיה פון מיר, וואָס קריכט אויף אַלע פיר.
אָט אַזוי קום איך, פּראָסט און אויסגעגלייכט,
און אַזוי וויל איך בלייבן ביי דיר — און דו ביי מיר.

אַן אַזוי ווי איך קום נישט אויף אַלע פיר,
נאָר פּראָסט און גלייך און אויפן יסוד
פון איינפאַרשטיין פון אַ מענטש און זיין גאָט,
ווייל אַ וואָרט פון אַ מענטש קען אויך זיין געבאָט,

איז פאַרבעט איך דיך צו מיר, אין מיין פּראָסטער שטוב,
אָט איז מיין שטול — און איך וועל זיצן אויפן ראַנד פון בעט.

צייט צו פאַרשטיין זיך — דו ביסט אוראַלט, איך אויך נישט מער [יונג,
און צייט שוין צו טון אַן ערנסטן רעד.

עס איז אמת, אַז איך האָב מיך געוואָרפן קעגן דיר,
געשריגן, געשפּיגן — נאָר נישט ווי אַ לץ,
געץ דיך גערופן — און געטראָגן ווי אַ באַרג
אויף זיך די משא פון דיין געזעץ.

איך קום ווי אַ מאַן מיט מיין ווילן צוריק; נעמזשע מיך נישט אריין
אין המון פון די ווידערגעפינענע זין,
די זאַך איז גאַנץ פּשוט, איך קום צו דיר און בעט דיך צו מיר,
ווייל איך האָב איצטער באַנומען דיין זין.

דעם זין פון דער וועלט און דעם שׂכל פון מענטש,
און דעם שׂכל פון ייד, וואָס לייטערונג
ברענגט ער אויף דער וועלט מיט דעם, וואָס ער איז
ווי אַ וואַנדער־שטערן אין הימל — אַ וואַנדערפונק

אויף דער זינדיקער ערד.
אָט צינדט ער זי אָן מיט שטורעם און שרעק
און ער לייטערט זי אויס
און פליט ווייטער אַוועק.

דיין זין איז באַנייאונג, און אייביק ביסטו נישט דערפאַר, ווייל דו [ביסט
אייביק אַלט — נאָר ווייל דו ביסט אייביק יונג.
דו ביסט דאָך נישט אייביק דערפאַר, וואָס ביסט אַש,
נאָר דערפאַר וואָס דו ביסט אין אַש דער פונק.

* * *

און צייט איז שוין, ס'איז הויכע צייט,
איבערצושרייבן דיין אַלט געזעץ,

דו ביסט דאָך דער פּלאַם, וואָס גענצן פאַרברענט
און נישט קיין האָלצערנער געץ.

דיין פּנים בייט זיך, ווי דאָס הייליקע פּנים פון אַ מענטש,
האָסט פאַרבאָטן עס דערפאַר צו קריצן אין שטיין,
און אַזוי ווי עס בייט זיך אייביק דיין פּנים,
דאַרף אַזוי דיין וואָרט אויך זיין.

איז נישט גאַנג דיין זין? פאָרויס און פאָרויס —
און אייביקע פאַרענדערונג? —

— — —

איז מיר אָנגעקומען שווער פון די רעבעלעכס אַש
אַרויסצושאַרן דיין אמתן פונק.

איך בין נישט קיין מסור — אָסור, מיין גאָט,
נאָר די רעבעלעך האָבן, ווי אַ פליג אַ שפּין,
ווי אַ שפּין מיט שפּינוועבס דיך אַרומגעשפּונען
און אַרויסגעזויגן דיין ליכטיק בלוט, דיין אמתן זין.

נאָר איך האָב אים דאָך מיט ציטערנדיקע הענט
פון שטויב און פון אַש אַרויסגעשאַרט,
און אַז איך האָב אים דערפילט האָט אַזאַ מין פרייד
פון מיין האַרץ אַרויסגעשפּאַרט,

אַז איך האָב אַ געשריי געטון: איבערגעבעטן —
און פון איצט און ווייטער צוזאַמען גיין.
איך האָב געליטן און איך האָב דיך פאַרשטאַנען,
ווילזשע אויך דו מיך פאַרשטיין.

איך האָב מיך פאַרבענקט נאָך דיר, ווי דער ים אין ווינט,
האָט זיך מיין האַרץ מיט בענקשאַפט צעוויגט,

געוווג דער נארישער ברוגז
און זיין צעקריגט.

נישט אין טלית און תפילין קום איך צוריק,
אין אינהאַלט קום איך און נישט אין פאָרם,
איך קום ווי אַ מענטש — נעם מיך אויף ווי אַ מענטש
און נישט ווי אַ וואָרם.

איך טראָג דיר נישט מיינע פּלייצעס אונטער
צום שמייסן מיט דיין רוט,
מיין פּנים ברענג איך דיר, און אויך איך בין ווער — און אויך איך
האָב געזען — כי טוב, אַז דו ביסט גוט.

אָן של יד די האַנט, אָן של ראש דער קאָפּ,
אָן ציצות און וואָכעדיק איז מיין קלייד,
דערלאַנג מיר דיין האַנט, די געטלעכע יד
איצט, היינט און אין אייביקייט.

* * *

און ווייל דו ביסט אַ האַר איבער לעבן און טויט,
און ווייל איך האָב מיך ווידער צו דיר פּאַרטרויט,
איז לאָמיר שוין איבעררעדן, אַז מיר רעדן שוין,
חוץ וועגן לעבן — אויך וועגן טויט.

אוודאי איז מיין ליבע צום לעבן, ווי עס איז
אַן ערשטע ליבע פון אַ יונג צו אַ מויד,
נאָר איך ווייס דאָך, אַז ווי ליבע ענדיקט זיך מיט לעבן,
אַזוי ענדיקט זיך לעבן מיט דעם טויט.

און דאָס לעבן איז פּאָרט אין מיינע הענט,
און וועגן טויט מאַכסטו אַלץ נאָך אַ סוד,
ווייל אַזיסט — וואָס וואָלט געווען דער חילוק
צווישן מענטש און גאָט — —

איז ווייל איך דיך בעטן, כאָטש איך שטיי נאָך אין מיין לעבן,
ווי אַ שניטער פאַר שניט אין זיין פעלד פון קאָרן,
יאָ — ווייל איך דיך בעטן, ווייל עס מאַכט זיך שוין אָפּט,
אַז איך דערפיל אין האַרץ דעם דאָרן,

בעטן דיך — גאָט — אַ נישטבלוטיקן טויט,
ווייל נישט־בלוטיק איז געווען מיין זיין,
ווייל איך דעריבער נישט־בלוטיק אין
מיין אייביקייט אַריין.

איך ווייל שטאַרבן אויף אַ בעט, אויסגיין ווי אַ ליכט,
אין שטילן, אין לעצטן, הייליקן פלאַם,
פאַרייניקן זיך מיט דעם אייביקן לעבן,
ווי אַ פונק מיט פלאַם, ווי אַ טראָפּן מיט ים.

מענטשלעך איז מיין לעבן געווען אויף דער ערד,
זאָל אויך מענטשלעך זיין מיין לעצטע שעה,
איך ווייל נישט שטאַרבן ווי די אָקסן שטאַרבן,
מיט פאַרבלוטיקטע פיסקעס אין די שחיטה־הייזער פון טשיקאַגאָ.

און דער גוף, וואָס אַזויפיל וואונדערלעכע פרויען,
האָבן געגילדט מיט דעם זיסגאָלד פון זייערע קיש,
זאָל ער זיך וואַלגערן ערגעץ אין גאַס
אין בלוט־ און מיסט־געמיש?

פאַרשרייב מיר אַ טויט, ווי מיין לעבן איז געוועזן,
אומבלוטיק און נישט מיט קיין מעסער אין די ריפּן,
דיין דינער משה האָסט אַליין דו געקושט,
נאָר דיין דינער מלך ווייל בעסער שטאַרבן
מיט אַ קוש פון זיין געליבטערס ליפּן —

דו ביסט דאָך נישט אייפערזיכטיק מיין גאָט,
וואָס פונקט ווי דיך, האָב איך ליב די פרוי.

מיר פאַרשטייען זיך איצט אייביק און גוט,
האָסט נישט דו אַליין מיך באַשאַפן אַזוי?

טויט איז דאָך דעם לעבנס לעצטע ברכה —
איז בענטש מיך מיט אים און נישט שעלט,
און שיק מיר אים אומבלוטיק און שטיל ווי אַ ברכה —
די לעצטע רגע פון מיין וועלט.

איך וויל נישט אינמיטן גאַס ווי אַ חיה,
באַקומען איינגערוימט דיין לעצטן סוד —
איך האָב דיך דאָך ליב — איז ווי אַ סוד פון ליבע,
אין דער שטיל וויל איך דערהערן דעם טויטן־סוד — גאָט.

איך בין נישט זינדיק, איך גיב דיר מיין מענטשלעך וואָרט,
פון דער טיפסטער טיפעניש,
דו וועסט מיר דאָך נישט פאַרעכענען פאַר זינד
אַ ליבע צו אַן אשת איש.

ווייל אויב ליבע איז הייליק, איז אָט אַזאַ ליבע
צווייטמאָל הייליק — ווייל צווייטמאָל איז זי פרייד און לייד.
איך בין נישט זינדיק און בין דעריבער
צו קיין שום חרטה נישט גרייט.

* * *

בעט דיך איבער, גאָט, מיין גאָט,
ס׳איז נישט פאַר דיין עלטער און אויך נישט פאַר מיין
עלטער פּאַסיק, אַז דו זאָלסט מיט דיינעם אַ זון,
וואָס רופט דיך צוריק — ברוגז זיין.

איך בין אַוועק פון דיר אין מיין וועלט — איבער דיין וועלט.
איצט קום איך צוריק — אין מיין אייגענער וועלט טיף אַריינגעזען.
און אין דיינער — גאָט; חוץ אויף דער לבנה און אויף די שטערן
אומעטום געווען.

אוודאי וועט א שאָד זיין איבערלאָזן די וועלט,
נאָר איך קום דיך נישט נודיען פאַר קיין לענגערע יאָר.
וויפיל גיסט איז גוט. נאָר איבערבעטן וויל איך מיך
אויף אַן אמת, עס איז נישט קיין שאָטן פון קיין האָר

קיין שאבער־מאַבער דערביי, מיין גאָט,
מיר איז איינזאַם אָן דיר אויף דעם שיינעם טאָרג,
וואָס רופט זיך לעבן — און איינזאַמער נאָך צווישן צוויי מיליאָנען
יידישע שטיפברידער אין ניו יאָרק.

איז אָפגערעדט אַלץ — וואָזשע שטייסטו נאָך
אָט אַזוי אויף דער שוועל — נישט אהער, נישט אהין?
קום אריין, ווי א גוטער טאַטע קומט
צו איינעם פון זיינע זין.

קום אריין און זעץ דיך אויף מיין שטול,
און איך וויל מיך זעצן צו די פיס דיר אראָפּ,
און אויב דו האָסט מיך ווידער ליב און דו ווילסט מיך פארשטיין,
לייג ארויף דיין האַנט אויף מיין קאָפּ.

קומסט טאַקע אריין? נו קום — נו קום —
ביסטו דאָך מסכים אויך אויף מיין יסוד?
איז וויל איך דיר מיט התפעלות זאָגן,
אַז נישט נאָר דער יידישער גאָט — נאָר דו ביסט טאַקע דער
[וועלטן־גאָט.

ווי גליקלעך בין איך דיך צו האָבן אין מיין שטוב,
און ווידער אין מיין הארץ — אַזאַ גאַסט, אַזאַ גאַסט,
און אויב דו ביסט שוין דאָ — וויל אראָפּרעדן איך
פון הארצן די לעצטע לאַסט.

* * *

אָט ווען איך וואָלט א נביא אין דיין פאָלק,
אָדער וואָלט כאָטש א תלמיד חכם זיין,

וואָלט איך ווי משה אויף דעם באַרג אַמאָל,
געקומען צו דיר אין הימל אַריין,

און וואָלט דיר צוריקגעבראַנגט דײַנע לוחות,
מיט אַ האַמער און מיט אַ דלאָט,
און וואָלט דיר געזאָגט, אַז זיי זענען שוין אַלט
און מען דאַרף זיי אויפפרישן — דײַנע געבאָט.

אויפפרישן אַזוי, אַז זיי זאָלן זײַן,
מײַן גרויסער, קלוגער גאָט,
פאַר נײַע פּירטוויזנט יאָר — און אפשר
אויף אייביק שוין צוגעפּאַסט.

* * *

אָט דאָס איז אַלץ, מײַן גוטער גאָט,
און איך דאַנק דיר, וואָס דו האָסט מיך אויסגעהערט,
האַר פון מײַן לעבן און פון מײַן טויט,
און פון דײַן פאָלק און פון אַלע פעלקער פון דער ערד.

איז איבערגעבעטן? אוודאי גאָט,
מיט ווערטער פשוט און פּראָסט.
איך בין טאַקע אַוועק פון דיר — כ'בין אַ מענטש,
אָבער דו ביסט דאָך מײַן גאָט

און האָסט מיך נישט פאַרלאָזט.

.3

אויף דעם טאַטנס טויט

ביי דיין טויטן־בעט, טאַטע, בין איך נישט געשטאַנען,
קיין קריעה־רייסן נישט אָפּגעהיט,
אויף דיין לוויה נישט נאָכגעגאַנגען,
איז זאָל דיר כאָטש נאָכגיין דאָס ליד.

נאָכגיין אין נאָמען פון אַלע דריי ברידער,
אין נאָמען פון דיינע דריי זין,
צוויי זענען אַוועק נייע היימען צו זוכן,
און איינער ליגט באַגראָבן אין ווין.

צוויי האָבן לענדער געזוכט און געפונען,
און איינער האָט געפונען די נאַכט,
האָט ער אין איר מיט זיין אייגענער האַנט
אַ שטאָלצן סוף צו זיין לעבן געמאַכט.

אָט ריים איך אויף מיינע אויגן אין דער פינסטער,
און זע ווי מען טראָגט דיך, טאַטע, אַראָפּ
פון די אַלטע טרעפּ פון אונזער דירה,
און כ׳הער ווי עס קלאַפּט אין אָרון דיין קאָפּ.

און נאָכגיין זע איך די אלמנה, די מאַמע,
און די שאָטנס פון אַלע דריי זין,
וואָס איינער איז אין צפון, און דער צווייטער אין דרום,
און דער דריטער ליגט באַגראָבן אין ווין.

ס'האָט געטרייסלט זיך איבער גרודעס די עגלה,
און אַז זי האָט זיך נאָר ביים בית־עולם געשטעלט,
האָבן יידן געכאַפּט דעם לייכטן אָרון
און גיך אים געטראָגן אויפן הייליקן פעלד.

און ביים אָפענעם קבר איז געשטאַנען,
די אלמנה און די שאָטנס פון די זין, די דריי,
וואָס צוויי זענען גאָט די נשמה נאָך שולדיק,
און דעם חוב באַצאָלט האָט שוין איינער פון זיי.

די קברנים זענען פאַרטיק, די מאַמע העשעט,
און איצט איז אויף קדיש־זאָגן די ריי,
נאָר שטומע קוקן אויף דער מאַמען, דער אלמנה,
די שאָטנס פון די זין, פון די דריי.

האָט עפּעס אַ ייד באַלד אונטערגעכאַפּט
דעם קדיש און אָפּגעמורמלט אים גיך,
און דער שמש האָט אַרומגעקוועטשט דאָס קבר
מיט זיינע פאַרשטויבטע שיך.

און אַ שלעפּ געטון די אלמנה ביים אַרבל:
— גענוג זיך, הינדזיע, שוין אָנגעווײנט —
(ער האָט עס געזאָגט גלאַט אַזוי; ער האָט נישט
קיין בייז מיט דעם געמיינט).

און שטיל איז געבליבן אינעם לעצטן דירהלע,
אונטער דעם בערגעלע ערד,
דאָס הויפעלע ביינער, וואָס ווי לאַנג איז דען ערשט
אַז מיר האָבן עס ווי אונזער טאַטן געהערט.

און אַזוי גיך די מאַמע איז אַוועק פון קבר,
און דער קברן האָט דאָס טויער פון בית עולם פאַרמאַכט,

איז בית עולם ווידער געוואָרן בית עולם,
און ס'איז צוגעפאַלן די נאַכט.

און באַלד איז געקומען דאָ עפּעס צו פליען,
די נשמה פון זון, וואָס באַגראָבן איז אין ווין,
און דעם טאַטנס נשמה איז שוין געזעסן
אויף זיין קבר און געוואַרט אויף אים — —

זיי האָבן אַ רגע ביידע געשוויגן,
ווי זיי וואָלטן זיך נישט דערקענט,
נאָר אַזוי ווי זיי האָבן דערקענט זיך — האָבן
אַ קלאַפּ געטון ביינער און הענט.

און דער טאַטע האָט אַזש צעלאַכט זיך פון שמחה,
און צוגעדריקט זיין קינד צו זיין קאַלטער הויט:
— משה, מיין זון — טאָקע דו? כ'מוז דיר זאָגן,
אַז ס'איז גאָרנישט אַזוי שרעקלעך דער טויט.

— אוודאי איז דער טויט נישט שרעקלעך, טאַטע,
און דו האָסט דאָס גאָרנישט געוווסט?
נאָר דאָס שטאַרבן אַליין איז אַביסל פריקרע,
און שפּעטער איז אַביסל אומעטיק און פּוסט.

און ס'זענען אַוועק די ביידע נשמות
אין טהרה־שטיבל אויפן נאַסן טיש,
זיי האָבן זיך אַזויפיל געהאַט צו דערציילן
אין דער פינסטערניש.

— אוודאי איז דער טויט נישט שרעקלעך,
האָבן אויך די בית־עולם־ביימער געוויגט זיך און אַ שמועס געפירט,
און גנביש דערביי מיט די דינסטע וואָרצלען
דעם טאַטנס ביינער שוין אָנגערירט.

— אוודאי איז דער טויט נישט שרעקלעך,
האָט אַ מנין ווערעמלעך אין דער ערד געראַיעט און אַ שמועס געפירט,
און איינציקווייז דערביי מיט די דינע פיסלעך
איבער דעם טאַטן אַריבערגעשפּאַצירט.

— אוודאי איז דער טויט נישט שרעקלעך,
אַז ער איז שוין געשען — —
כאָטש איך בין נישט קיין בוים, נישט קיין וואָרעם און נישט טויט,
האָב איך אויך שוין דעם דאָזיקן אמת,
דעם אייביקן איינגעזען.

אַ געהיימער בריוו צום טויטן געליבטן פון מיין געליבטער

דו טויטער געליבטער פון מיין געליבטער,
אָט איז אַ בריוו צו דיר, וווּנדערלעכער פריינט,
אַז דו וועסט באַקומען אים, זאָלסטו, למען השם,
אים לעזן מיט נשמה, ר׳איז אַזוי געמיינט.

זיי ווייסן, מיר באַרעדן דיך אָפּט — און צום גוטן,
און נישט נאָר דערפֿאַר, ווייל ביסט טויט און פֿאַרביי.
און כאָטש דיין געליבטע האָט מיך איצטער ליב,
דיר איז זי אויך אַזוי פּשוט געטריי.

אַזוי איז דאָך דאָס לעבן. געדענקסטו עס נאָך?
דער עיקר איז דער גוטער געדאַנק.
און אין דער נשמה פון אונזער געליבטער
זינגט דיין ליבע נאָך אַלץ, ווי אַ הייליק געזאַנג.

און איך לאָז זי זינגען, כ׳זינג אפילו מיט.
דעמאָלט ווערן מיר אַלע איין זאַלבעדריט,
מיר דריי. כ׳בין זיכער, אַז אַזוי וואָלט עס אויך געווען
ווען דו קומסט פּלוצלונג לעבעדיק אין אונזער מיט.

זי רעדט אַזוי אָפּט פון דיר, אונזער געליבטע,
אירע אויגן לייכטן, גליען די הענט מיט ליבע אָן אַ שיעור.

און שטאָט צו זײַן איבערזיכטיק, האָב איך
אַלײן זיך אַביסל פֿאַרליבט אין דיר.

ביסט אונז מוחל אונזער ליבע, טויטער געליבטער?
(אויף אַן אויער, צווישן מענער, וואָלסטו דען אַנדערש געווען,
ווען דאָס גליק, וואָס האָט דיך דעם ערשטן געטראָפֿן
וואָלט פֿריער דײַן געליבטער געשען?)

יאָ, מיר רעדן וועגן דיר, ביסט אָפּט אונזער גאַסט,
מיר טײלן זיך מיט דיר מיט לײד און מיט גליק.
און אויב ס'מײנט פֿאַר דיר עפּעס, איז זײַזשע וויסן,
אַז בײַ אונז ביסטו אַלץ נאָך פּונקט ווי לעבעדיק.

אַ דרײַעק פֿון ליבע, פֿון טויט און פֿון לעבן
זענען מיר, אַלע אײנזאַמע דרײַ.
כ'בין שוין זיכער, אַז דו ביסט דײַן געליבטער אין הימל
נישט אַזוי, ווי זי איז אויף דער ערד דיר געטרײַ.

פֿון וואַנעט איך נעם דאָס? דײַן ליבסטע האָט נישט אײנמאָל
מיר וווּנדער דערצײלט פֿון דײַן טעמפּעראַמענט.
און — — אַזויפֿיל שײנע מלאכ'קעס אין הימל,
האָסטו דיך דען אײַנהאַלטן געקענט?

איז אַזוי ווי דו האָסט דיך נישט אײַנגעהאַלטן
מיט דײַן הימלישן, בלויען נשמה־בלוט,
זאָלסטו אויך דאָרט מיט דײַן הימלס־געליבטער
רעדן פֿון אונז, ווי מיר דאָ פֿון דיר: לויטער גוט.

נו דאַכט זיך, געננוג זיך שוין אָנגערעדט,
טויטער געליבטער, געהײמער און אמתער פֿרײַנט.
נאָך אַ וואָרט: זײַ מיר מוחל דעם אופֿן פֿון איצטיקן בריוו,
ביסט אַ קלוגער געווען — דאָס זאָגט מיר דײַן ליבסטע,

און ביסט קליגער נאָך איצט — דאָס ווייס איך אַליין,
און ווייסט, וואָס דער גאַנצער אָנשטעל מיינט.

און ווייסט, אַז דאָס שפּיל איך אַ ראָלע נאָר
פון אַ מענטש מיט אַ גרויסן קוראַזש,
וואָס מאַכט זיך נישט וויסן, אַז אָט, אָט, אָט —
און ער וועט אויך זיין אַ זשמעניע אַש.

עיקר שכחתי: אַזוי ווי דו וועסט נישט קענען ענטפערן
אָט ווי איך שרייב דיר, אויף פּאַפּיר און אויף דער וואַך,
איז זאָלסטו אַן ענטפער מיר אין חלום ברענגען,
אין דער קומענדיקער נאַכט.

ווען ערנסט טאָלער וואָלט אויפגעשריבן אַ ליד פאַרן טויט

באַך אַלע זאַכן, וואָס איז דען דאָס לעבן
מער, ווי געדאַנק וועגן דעם, וואָס איך קלער?
און ס'איז דער געדאַנק מיר שוין נמאס געוואָרן,
און דאָס גאַנצע געפעלט מיר נישט מער.

נאָך אַלע זאַכן איז לעבן בלויז אומעט,
און עס ראַיעט ווי אַ חזיר אין אַ קאַלוזשע בלוט,
און דערצו געפעלט מיר אויך נישט דער פאַסטוך,
וואָס שמייסט אונטער דעם חזיר מיט אַ דערנער־רוט.

און דער אָטעם פון לעבן, וואָס אַריינגעבלאָזן
האָט קעגן מיין ווילן אַן עמיץ אין מיר,
האָט מיר אין מיין מויל שוין אַ טעם באַקומען
ווי אַ שרץ מיט פיסעלעך אָן אַ שיעור.

און דאָס ערגסטע איז, וואָס די שיינע מתנה
פון די געטלעכע — אַזוי־צו־זאָגן — טעג,
מוז מען צוריקגעבן, ווי מען האָט זי באַקומען,
אויף דעם זעלבן, אוי ווי שרעקלעכן וועג.

און וואָס איז דאָס נאָך אַלעמען פאַר אַ מתנה,
וואָס מען שטופט זי דיר בעל כרחך אַריין אין דער האַנט,

און מען רייסט זי צוריק באַלד ווי אַ גנבֿה,
מיט קלעפּ, מיט געשריי, מיט בלוט און מיט שאַנד.

אַ סוף זאָל עס נעמען, נאָך אַלע זאַכן,
איז דאָס גאַנצע דאָ־זיין נאָר אַ שווינדל בלויז,
אַ שטריק אויפֿן האַלז, צי אַ קויל אין די שלייפֿן,
און אין אַ רגע — איז דער שווינדל אויס.

ס'איז אַ חלום נאָר, און דערצו אַ שלעכטער,
איז דאַרף מען זיך אַ ריס טון און אַ קוק טון אין ליכט — — — —
און אויב ס'איז נישט רעכט, נו איז דאָך עפּעס
דאָ דערויף דאָס לעצטע געריכט.

און אויב אַ געריכט — איז שוין בעסער טאַקע אויבן,
ביים ליכטיקן ריכטער, ביי זיין בלויען טיש —
איידער דאָ, אין זיין אונטערשטער חזיר־שטאַל,
אין בלוטיק־מענטשלעכער שטינקעניש.

צינישע פילאָזאָפיע

ב׳האָב אַנומלט אַ הונט געזען לויפֿן דורך ניו־יאָרק,
כ׳האָב אים טענצלען געזען איבער יוניען־סקווער
אַנטקעגן זיין סוף. — ר׳האָט פֿאַרקוקט זיך עפּעס
און האָט זיך געגעבן אַ פֿאַלשן קער,

און ס׳האָט אים געכאַפּט, וואָס אַלעמאָל כאַפּט
אויף יוניען־סקווער יעדן, וואָס טוט זיך אַ דריי
ווי מען דאַרף זיך נישט דרייען אין אַזאַ מין הו־האַ,
און ס׳האָט אים צעשניטן ממש אויף צווייען.

און געוועזן איז פּונקט אַ פֿאַרנאַכט פֿון פֿאַרנעכט,
פֿון די פֿענסטער האָט בליאַסק זיך געגאָסן און רויטס —
און דער הונט האָט געבלאָפּעט רויט פֿון די ציין,
און רויט אויפֿגעריסן אַן אויג, אַ טויטס.

און איך — — וויים נישט פֿאַרוואָס, נאָר כ׳האָב פּלוצלונג דערפֿילט
דערלייכטערונג רינען פֿון דער הינטישער ווונד,
און ווייל קיינער הערט סאַי־ווי נישט קיינעם אין ניו־יאָרק,
האָב איך הויך מיך צערעדט צום טויטן הונט:

הונט — האָב איך געזאָגט מיט גרויסן פּאַטאָס —
און די הענט דערהויבן מיט נביאישן זשעסט —
איך דאַרף נאָך וואַנדערן, יאָגן זיך, לויפֿן,
דו ביסט אין דער היים שוין אויף אייביקע פֿעסט.

דו ביסט שוין דורך, ביסט שוין איבערגעקומען,
שוין אָנגעקומען אויף יענער זייט,
שוין אויסגעוועזן די קליינע צייט,
און ביסט שוין דאָ אין דער גרויסער צייט — —

ביסט שוין אָנגעקומען און איבערגעקומען,
דיר איז שוין אַנטפּלעקט דער גרויסער סוד,
און מיר דאַרפן אַלע דיר נאָכלויפן נאָך,
ווי דו נאָך אַ ביין אַמאָל — נאָך דעם סוד פון אונזער גאָט.

דו וועסט שוין נישט דאַרפן פאַר ביינער מער זאָרגן,
טראָגסט שוין ווייסע פליגלען שטאָט דעם הינטישן יאָך,
האָסט דאָס העכסטע דערגרייכט: דו דאַרפסט מער נישט שטאַרבן,
און מיר דאַרפן נאָך, דאַרפן נאָך — —

און עס אַרט דיך נישט, וואָס דו האָסט דאָ געלאָזן
סוקעס און הינטלעך, אוודאי אַ טוץ,
דו קענסט שוין נישט מער די וועלטן־בענקשאַפט,
ביסט אויף יענער זייט שוין פון שלעכטס און גוטס.

כ'בין מקנא דיר, הונט, אויף אַן אמת מקנא,
הערלעכער, גליקלעכער, געפּינגרטער הונט.
אָ, וויפיל וועל איך נאָך דאַרפן אויסשטיין
ביז דער שעה פון אונזער היילִיק־אייביקן בונד — —

דאָך וויסן חכמים, און גבירים פאַרמאָגן, און מעכטיקע קענען,
דו אָבער ווייסט שוין, פאַרמאָגסט און קענסט מער,
דו אַריבערגעקומענער, איבערגעפאָרענער,
פאַרלאָשענער הונט אויף יוניען־סקווער.

ס'האָט זיך אָפּגעשטעלט ס'בלוט פון די טויטע ציינער,
און ס'האָט זיך פאַרמאַכט דאָס אָפענע אויג,

און געקומען איז אַ קבֿרן אין אַ פֿראַק און מיט אַ בעזים,
און פֿייערלעך געטון זיך צום הונט אַ נייג.

האָב איך פֿול מיט שטימונג אויך מיין קאָפּ געבויגן,
און אין נאָמען פֿון דעם גאַנצן מענטשלעכן מין
געמורמלט אַ הספּד אויף דעם טויטן הונט
און באַגלייט אים אין גרויסן אהין —
און מיט טרערן געשעפּטשעט: צום ווידערזען —
אין נאָמען פֿון גאַנצן מענטשלעכן מין.

אין אַ נאַכט אָן שלאָף —

אין אַ נאַכט אָן שלאָף, אין אַ נאַכט פול מיט פּיין,
האָב ביי גאָט איך געפרעגט, וויאַזוי ד אָ ס וועט זיין.

צי וועט קומען צו מיר זיין שליח־מיוחד, פערזענלעך מיט מיר זיך צו זען,
און מיר אָנזאָגן, אַז איך בין שוין פאַרטיק און בין שוין געוועזן.

איז צו וועמענזשע וועט קומען דער שליח מיוחד אַריין?
מיך וועט ער דאָך נישט טרעפן — איך וועל דאָך מער נישט זיין —

וועט ער טרעפן — הייסט עס — אַן אַנדערן שטעקן אין מיינע שיך?
איז ווערזשע איז דער אַנדערער? ווידער אַזאַ מין איך?

און אויב א י ך, איז דאָך פון אייביק אַזוי איינגעשטעלט,
אַז אַן א י ך קען נאָר איינער זיין אויף דער וועלט. —

כ'האָב געפרעגט און געפרעגט וועגן זיין און נישט זיין,
ביז דער אַלטער איז אַנדרימלט געוואָרן —אַ געזונט אים אין די אַלטע ביינער אַריין.

און פון שלאָף גערעדט: — כ'מוז דיר זאָגן, מיין טייערער זון,
אַז איך וויים אַליין נישט דעם פאַרפלאָנטערטן סוד פון דערפון.

און דאָס איינציקע, וואָס איך וויים, איז, אַז איך (ברוך אני וברוך שמי)
לעב אייביק, און אָסור מיר, צי איך וויים וויאַזוי און ווי.

מינימום־פּראָגראַם

דו פרעגסט מיך, מיין פריינט, אויף אַ ציל אין מיין לעבן,
צי איז דען היינט מעגלעך אַ ציל?
כ׳האָב אַ שטיקל ווילן נאָך — אמת, מיין פריינט,
נאָר ווייניק איז דאָס, וואָס איך וויל.

כ׳וויל פאַרענדיקן מיינע שטורמישע טעג,
און מיין שווערן קאָפּ אַוועקלייגן גרינג,
ווו עס ליגן די זינגערס פון יידישן ניו־יאָרק,
אויף דעם בית עולם פון ארבעטער־רינג.

ווו ס׳רוען וואָס האָבן געחלומט פונקט ווי איך,
כאָטש בעסער געשריבן, ווי איך — אָרימער — שרייב. —
ווו דער קלוגער זישא ליגט, דער משוגענער דילאָן,
ווו עס רוען די ביינער פון ווילדן משה לייב.

דאָרט וויל איך אויך זיין באַגראָבן אין אַ ווינקל,
דאָס אַליץ, וואָס איך וויל: מיין מינימום־פּראָגראַם.
און עס קומט מיר כשר נאָך אַזויפיל זיך וואַלגערן
פון לאַנד צו לאַנד און פון ים אויף ים.

דאָרט וויל איך מיך באַהאַלטן פאַרן צאָן פון דער צייט,
ער זאָל אַזוי גיך נישט צעפרעסן מיין שפּור,
דאָרט ווו לייוויק און גלאַטשטיין און מאני לייב וועט ליגן
איבער הונדערט און צוואַנציק יאָר.

אַז גאָט האָט מיר אַ היים נישט באַשערט ביים לעבן,
ווייל איך דאָרטן מיר מאַכן מיין לעצטע שטוב.
און נישט נאָר פאַר מיר, נאָר איך וועל דאָרט אויך גרינדן
אַ יענעוועלטיקן שרייבער־קלוב.

דאָרט וועט נישט זיין מער קיין קנאה־שנאה,
יעדער וועט פאַרטיק זיין ווי ער איז,
קיין פרנסה־זאָרגן, קיין זאָרג פאַר נאָטיצן,
און קיין שום קריטיקערס בייזער ביס.

דאָרט וועלן מיר זיך צוזאַמענקומען רויק,
אויסשאָקלען פון האַרצן די ווערעם פון צער,
און ווי ביים לעבן וועלן מיך זיי דאָרטן
מיסתמא באַשטימען פאַר אַ סעקרעטאַר.

דו פרעגט מיך, מיין פריינט, פאַר אַ ציל אין מיין לעבן,
טרויער איז אין מיר און אַרום מיר איז שרעק,
וואַרשע איז געשטאָרבן און די וועלט איז פאַרדאָרבן,
און מיין שטעטל איז מיטן רויך אַוועק.

כ׳בין די גאַנצע וועלט שוין אויסגעפאָרן,
כ׳קען איר יעדן ליגנט, אפילו יעדע וואָר.
און איך וויל שוין נישט מער אין ערגעץ פאָרן
אין דעם אָרימען רעשטל פון מיינע פאַר יאָר.

נאָר טאָמער וועט מיר נאָך זיין פאָרט באַשערט,
אין אַ בוך מיינע לידער נעמען צונויף,
די גוטע, אַז זיי זאָלן פאַרבלייבן נאָך מיר,
איז גוט. און אַז נישט איז אויך גם זו לטובֿ.

כ׳האָב געשריבן און געשריבן און געשריבן דאָך
אויף טיש און אויף בענק, פאַר קינד און פאַר קייט,

ווילט זיך דאָך אַ שטיק שכר דערפֿאַר,
אַ טײלעפּעלע אומשטערבלעכקייט.

איז דאָס דאָזיקע בוך זאָל מען אויף מיין לוויה
פּאַרטיילן אומזיסט, פּונקט ווי אויף אַ קאָנצערט
מען צעטיילט אַ פּראָגראַם. און — למען השם — אָן אַ רעדע
זאָל מען אַריינלייגן מיך אין דער ערד.

דו פרעגסט מיך, מיין פריינט, אויף אַ ציל אין מיין לעבן,
צי איז דען היינט מעגלעך אַ ציל?
כ'האָב אַ שטיקל ווילן נאָך — אמת, מיין פריינט,
נאָר ווייניק, ווי דו זעסט, איז דאָס, וואָס איך וויל.

סענטימענטאַלע פלאַפלעריי

איך וויל אַלץ נאָך נישט שטאַרבן, ס'איז אַלץ נאָך צו פרי,
נאָך אַזויפיל זונען צו גריסן געבליבן,
נאָך אַזויפיל גוטס אויף דער וועלט — נישט געטון,
נאָך אַזויפיל פרויען צו טרייסטן מיט ליבע —
און אַזויפיל לידער נאָך אַלץ נישט געשריבן.

איך וויל אַלץ נאָך נישט שטאַרבן —
נאָר אַז איך וועל מוזן, און אינמיטן גאַס,
זאָלסטו באַלד ווי אויף פליגלען קומען צו פליען,
געליבטע — און דורכרייסן זיך דורך אַלע מענטשן,
און זאָלסט מיך אַפיר פון די רעדער ציען

צאַרט ווי דו קענסט נאָר. פאַרוואַשן דאָס בלוט און ברענגען
אין אָרדנונג אויף מיר די צעפליקטע זאַכן,
און זאָלסט מיט אַ קוש די דערשראָקענע אויגן,
די אַרויסגעשטאַרצטע אויף אייביק פאַרמאַכן.

און צוזאַמענגעמען קבורה־געלט ביי די פריינט, ביי די בעסערע,
נאָר נישט אויף באַגראָבן — זאָלסט מיך לאָזן פאַרברענען.
און זאָלסט קומען אויף מיין קליינער לוויה פאַרשלייערט,
כאָטש אין שענסטן קלייד — עס זאָל דיך נישט יעדער ציניקער
[דערקענען.

און איידער מען וועט מיך אין אויוון פאַרוקן
צו די צווייטוויזנט גראַד קרעמאַטאָריום־פלאַמען,

זאָלסטו די פריינט מיינע ארויסבעטן אויף א רגע —
און אויג אויף אויג בלייבן — נאָך איינמאָל מיט מיר צוזאמען.

פארליר נישט קיין צייט און נעם מיך באלד קושן, ווילד ווי דו קענסט
[נאָר,
ביז מיין מויל וועט א חלום טון ווידער מיט לעבן,
ביז איך וועל דיר מיט אייגענע כוחות א שוואכן,
א לעצטן, לעצטן קושעלע געבן.

נאָר טאָמער איז באשערט מיר משוגע צו ווערן,
און זיך אויף א שטריק, אויף א האקן הענגען,
זאָלסטו אויך ווי אויף פליגלען קומען, און זאָלסט מיך
מיט דיינע טייערע הענט צום געלעגער ברענגען.

און גלעטן דיין געליבטן — און די צונג, די בלויע
צוריק אריינפרעסן אונטער זיין גומען.
און זאָלסט נישט אויסזאָגן דעם סוד פון מיין שאנד
דעם צייטונגס־רעפּאָרטער, וואָס וועט באלד קומען.

טאָמער שטארב איך, ווי איך ווינטש מיר, מיט א קויל אין שארבן,
זאָלסטו ארומוואשן ריין די בלוטן,
און צונויפליינן מיינע פארקרימטע ליפּן,
וואָס דו האָסט אזוי ליב געהאט — אין א שמייכל, אין א גוטן.

נאָר טאָמער — שטארב איך ווייט, ווייט פון דאנען,
ווי עס מאכט זיך א זאך, ערגעץ גאָר אויף די ימען,
דעמאָלט זאָלסטו מיר שענקען א גאנצע און א שטילע שעה,
און זיין אין גייסט מיט מיר צוזאמען.

און נאָך מיין ים־טויט זאָלסטו לכבוד מיר
מער קיינמאָל נישט עסן קיין ים־פיש און קיין הערינג,
טאָמער פרעגט מען דיך — איז עס דיין הייליקער סוד,
ביסט קיינעם נישט שולדיק קיין שום דערקלערונג.

און נאָך מיין טויט זאָלסטו זיבן טעג
און זיבן נעכט וועגן מיר נאָר קלערן,
ווייל נאָך זיבן טעג וועט דאָך זיכער מיין נשמה
זיין שוין ערגעץ ביי גאָט אין די שטערן.

און נאָך דעם זיבעטן טאָג — געליבטע,
זאָלסטו שרייבן אַ בריוו צו מיין אַלטער מאַמען,
און זאָלסט זי טרייסטן מיט איר איינציקער טרייסט,
אַז איצט וועט זי גיכער זיין מיט מיר צוזאַמען.

און נאָך זאָלסטו שרייבן דער הייליקער פרוי, וואָס זי
האָט דעם ערשטן קוש מיר געגעבן אין לעבן,
אַז דו ביסט די פרוי, וואָס דו האָסט איר זון
דעם לעצטן קוש אין לעבן געגעבן.

און נאָך דעם בריוו? — ביסטו פריי, מיין לעצטע געליבטע,
וואָס גאָט האָט מיר נישט געוואָלט באַשערן,
אַז אויך איך, וואָס איך האָב דיך אַזוי ליב געהאַט,
זאָל דיין לעצטער געליבטער ווערן.

יאָ, איצט ביסטו פריי שוין, געליבטע מיינע,
נאָך דער שעה, נאָך דעם בריוו און די טרויער־טעג זיבן —
זע, פאַר דיר נאָך אַזויפיל זונען צום גריסן
און אַזויפיל ליבעס געבליבן צו ליבן.

און אַז דו וועסט טאָקע גיין מיט דיין געליבטן
אין אַ שטערן־נאַכט און — — די שטערן ציילן,
זאָלסטו דיך אין מיין שטערן דעמאָלט דערמאַנען,
און אויף אים אַביסל לענגער פאַרווײלן.

און טרערן וועלן דעמאָלט אין די אויגן דיר שיינען,
נאָר זאָג עס נישט אויס דעם געליבטן דערנעבן,

וועט מיין שטערן געהיים דיר אַן אויגן־ווינק געבן
און נידעריקער אַרונטערשוועבן — —

וואָזשע ציטערסטו? קען דען אַ שטערן עפּעס טון, עפּעס וועלן?
זאָל עס בלייבן אַ סוד פאַרן געליבטן דערנעבן,
דאָס דאַנק איך דיר נאָר שטיל אַזוי פון יענער וועלט
פאַר דעם גליק, וואָס דו האָסט מיר אויף דער וועלט געגעבן.

און כ׳וויל אַלץ נאָך נישט שטאַרבן, ס׳איז אַלץ נאָך צו פרי,
כאָטש די נעכט זענען פלאַמען איצט און די טעג אַזעלכע גרויע —
נאָר אַז איך וועל פאַרט אַזוי פלוצלונג אַ שטאַרב־טון,
איז דאָס ליד, מיין געליבטע, פונקט ווי מיין ליבע צו דיר,
אַ הייליק־געמיינטע צוואה.

דער פּאָעט אויפֿן טויטן-בעט

און איינמאָל אין אַ טאָג, און אינמיטן דער וועלט,
די זון האָט געפּרילינגט און אַלץ האָט געבליט,
האָט דער מידער פּאָעט זיך אַנידערגעלייגט
און פֿאַר זיך געשעפּטשעט דאָס לעצטע ליד.

נאָך אַ לעבן פֿון לייד און פֿון פֿרייד און פֿון קאַמף
מיט ווינטמילן פּונקט ווי אַ דאָן־קישאָט,
האָט דער פּאָעט איצטער שטיל געוואַרט
אויף דער באַשיידונג פֿון לעצטן סוד.

ס'האָט געפֿילט דער פּאָעט פֿון דעם גרויסן יום־טוב
די לעצטע שטראַלן נאָך,
פֿון דעם יום־טוב פֿון לעבן, וואָס גייט שוין אַוועק
און עס קומט די אומענדלעכע וואָך.

אויפֿגערוימט ריין איז געוועזן זיין שטוב,
און שמאָל און נידעריק דאָס איינזאַמע בעט,
גאַנץ שטיל האָט געזונגען דאָס לעצטע ליד
דער שטאַרבנדיקער פּאָעט.

און נעבן זיין בעט איז געשטאַנען גאָט,
און געקלונגען מיט זיין גרויסן שליסל־בונט.
גרייט צו פֿאַרשפּאַרן אויף אייביק דעם פּאָעט — —
און אַזוי האָט געקלונגען זיין: וועלט זיי־געזונט —

זיי געזעגנט וועלט, מיין הערלעכע וועלט,
געזעגנט לבנה און שטערן און זון;
געזעגנט מיינע פריינט — מיינע ווייטע, און
געליבטע טאָכטער און געליבטער זון.

און דו, מוטער פון מיינע קינדער, מיין ווייב,
בלייב מוטיק, דו בלייבסט איצט אליין.
פאַרגעס מיך מיט פרייד, פאַרגעס מיך בייטאָג,
נאָר דערמאָן מיך אַמאָל ביינאַכט מיט געוויין.

און אויך דו, מיין מאַמע, די צייט איז נישט ווייט,
צוזאַמען וועלן מיר זיין צוריק.
דייטלעך הער איך איצט ווידער דאָס ליד,
וואָס דו האָסט געזונגען מיר ביי דער וויג — —

זיי געזעגנט, חוה, מיין קינדהייטס וויי,
און ערשטע ליבע און ליבעס שרעק,
וואָס נישט נאָר פון מיר, נאָר וואָס דו ביסט אויך
פון אונזער פאָלק אַוועק.

זאָל דאָס לעבן, דאָס פרעמדע, גוט זיין צו דיר,
מיסתמא האָט געמוזט געשען, וואָס איז געשען,
און זאָלן דיינע זין אין דיין פּנים נאָר די מוטער
און קיינמאָל נישט די ייִדישקע זען — —

און אויך דיר, ווילדע שרה, ווינטש איך נאָר גוטס,
רבנישע פּוילישע טאָכטער, וואָס זיין
רבנישן ייחוס דיין פאָטער ציט
ערגעץ אין דרייסיקסטן דור אריין.

ביז צו רש״י דיין פאָטערס ייחוס — דיין ייחוס
מיסתמא ביז אסתר המלכה גייט,

ביסט שיין פונקט ווי זי, און ווי זי ביסטו
חוץ צו ליבע פאר א מלך — צו אלץ געווען גרייט.

און דיר ווינטש איך גוטס, און א נאמען, ווי די זון,
רבקה, געליבטע, הייליקע דו —
וואס איך האב דיר אויף די קני און אויף א זילבערנער טאץ
געמקריבט מיינע בעסטע יארנס רו.

און אויך דו האסט אויף די קני און אויף א זילבערנער טאץ,
צען יארן, צען לעמער מיר א קרבן געבראכט.
און וואס איז געבליבן? — צען לידער נאר,
וואס איך האב פאר דיר און דו פאר מיר פארטראכט.

און געבליבן זענען ווערטער און טויזנט בריוו,
און א טויזנט און ערשטע קליינינקייט,
וואס איך בין אלץ נאך מיין לעבן פאר דיר
אוועקצוגעבן גרייט.

און דו, רחל, געליבטע, ווונדערלעכע דו,
פרינצעסין פון לאנדאנס איסט־סאיד,
נאכפארנדיק דיר האב דאך צוויימאל איך
ארום אונזער פלאנעט מיך ארומגעדרייט.

דיך האב איך, ווי אן אוצר אין א כישוף־לאנד,
געפונען אין טרייסטלאזער איינזאמקייט,
כאטש איך בין אזוי מיד — אבער דיך נאך צו זען
בין איך נאך א פאר וונען צו לעבן גרייט.

איינמאל דיך פארלוירן און געפונען צוריק —
ביז געקומען איז, וואס עס קומט לרוב
נאך אלע ליבעס, וואס הייליק און גרוים:
פשוט — דער סוף.

און דיך — גוטע לאה — פון אַן אַנדערער וועלט,
געזעגן איך איצטער אויף אייביק שוין,
און איך ווינטש דיר נחת פון דיינע שיינע זין,
וואָס פּאַסן דיר צום פּנים, ווי דיין בלאָנדע קרוין.

ווי גוט, וואָלסט אַרויפגעלייגט איצט אויף מיין שטערן
דיינע דינע הענט — נאָר עס איז נישט באַשערט,
און באַשערט איז, אַז אויף מיין שטערן זאָל
פריער ליגן די קילע ערד.

גיב אַ האַנט אויך, תמר, געזונטע מויד
פון די בלאָטעס וואָלינער, ווען דו וואָלסט אַצינד
שטאָט דעם טויט דאָ געווען ביי מיר,
וואָלסטו אים אַ קלאַפּ געטון אין פּלייצע געזונט

און געהייסן דעם משפּט אָפּשטעלן אויף אַ צייט,
און געטענהט וואָלסטו מיט פּשוטן שכל אַ סך,
אַז בעסער איז אַ שוועלבעלע פון לעבן אין דער האַנט,
איידער דער אָדלער פון טויט — אויפן דאַך.

אויך דיך — חנה — וועל איך דאָך מער שוין נישט זען,
וואָס כ׳האָב אָפּט דיר אין צער מיינע סודות פאַרטרויט,
דו וואַרשעווער קינד אין אַמעריקע־לאַנד,
וואָס דו האָסט דיר פון שפּינוועבס אין ווינט אַ היים געבויט.

איך ווינטש דיר, אַז גאָט זאָל איבער דיין היים
פאַרשטילן דעם ווינט און פאַרשטאַרקן די ווענט,
און דיין יעדער בייזער חלום זאָל זיך
אויסלאָזן מיט אַ גוטער וואָר צום ענד.

און דיך, אסתר, דיך וועל איך אויך מער נישט זען,
זיי געזונט, זיי געזונט — זע, ווי פלוצלונג פאַלט נאַכט —

אין די אויגן מישן זיך טרערן מיט זון,
און צי דאַכט זיך מיר? — עמיץ וויינט דאָ און לאַכט.

דיר דאַנק איך דער לעצטער. אין קרישטאָלענעם, בראָכיקן כּוס
פון מיין לעבן איז דיין ליבע די, וואָס צום ראַנד
האָט דעם בעכער פאַרפילט. זיי געזונט — כ׳גיי אַוועק
אין קיינמאָל־ווידערזען־לאַנד.

ביסט מיין לעצטע געוועזן — אין אַש וועט צעפאַלן
מיין לעבן נאָך דיר. האָסט דערברענט עס, האָסט געברענט ווי דער
[סנה.
אסתר — ווו ביסטו? — ווו ביסטו? שטרעק מיר נאָך איינמאָל
[כאַטש אוים די האַנט.
זעסטו דען נישט, ווי איך גיי, ווי איך גיי, ווי — איך — גיי.

און ווי ס׳איז פאַרקלונגען דאָס לעצטע וואָרט
פון דעם דיכטערס לעצטן ליד,
האָבן זיבן פרויען אַ שוועב געטון
אַרום זיין בעט און אַנידערגעקניט.

און שטיל געקניט און זיך איינגעהערט
צום שווערן אָטעם אויף דעם שטילן בעט,
וואָס איז לייכטער געוואָרן, אַלץ שטילער און שטילער —
ווי דאָס שטאַרבן קומט נענטער צו דעם פּאָעט.

און אַזוי ווי זיין אָטעם איז גאַנץ לייכט אַוועק,
אַזוי לייכט, ווי דאָס פאַלן פון אַן אָסיען־בלאַט,
האָבן די פרויען אַ זונג געטון:

עס גייט אַוועק, וואָס האָט ליב אונז געהאַט — —

קודם שטיל, און אַלץ העכער און העכער:

ער גייט אוועק, וואָס האָט ליב אונז געהאַט —

נאָך העכער, ווי ווינט. נאָך העכער, ווי שטורם:

ער גייט אוועק, וואָס האָט ליב אונז געהאַט — —
און ער גייט דאָך אַליין
ווידער נע־ונד
צו זיין,
דער וואָס געווען איז אין אונזערע הערצער אַ פּרינץ.
און זיבן איינזאַמקייטן בלייבן מיט אונז.

און ווידער איז שטיל.

אַליין שטייט אין דער נאַכט דאָס בעט
מיט דעם געשטאָרבענעם פּאָעט.

4.

די וועלט אין שפּיגל פון אַ טראָפּן בלוט

ליגט די וועלט אויף מיין האַרץ ווי אַ שטיין, ווי אַ באַרג,
און איך בין אַזוי מיד —
כ'מוז אַראָפּרעדן מיר דעם באַרג פון דעם האַרץ,
אין אַט אָ דעם פּראָסטן ליד:

אין אַ פּויליש שטעטל לעבט אַן אַלט פּאָר־פֿאָלק,
איינגעשפּאַנט נאָך אין דעם לעבנס־יאָך —
דו ווייסט ווער זיי זענען די אַלטע צוויי לייט?
מיינע טאַטע־מאַמע זענען זיי דאָך.

און איך האָב זיי ליב מיט אַ טיפער ליבע,
און וואָס עלטער אַ יאָר איך ווער,
האָב איך די אַלטע צוויי שטילע לייט
אַלץ ליבער מער.

נאָר ווייסטו — פּונקט ווי זיי זענען מיין, די לייט,
זענען זיי דיין אויך — זענען יעדנס זיי.
און אַז עמיצער טוט זיי וויי — דער גאַנצער
וועלט טוט ער וויי.

ווי מאָדנע דאָס איז:
אַז די פירערס פון דער וועלט וועלן זאָגן: שלום —
וועלן טאַטע־מאַמע דערענדיקן די טעג
אין שלום און אין שטילקייט און וועלן
קומען שטילע צום סוף פון זייער לעבנס־וועג.

און אַז די פּירערס פון דער וועלט וועלן זאָגן: קריג —
וועט מיין טאַטע, וואָס שלאָפט אין די לעצטע יאָר
אַליין וויניקער, דערהערן פּלוצלונג אינמיטן דער נאַכט
אין דער לופטן דאָס הודיען פון אַ מאָטאָר.

און וועט אויפוועקן שטיל די מאַמען, וועט ער,
און זי וועט זיך אַ כאַפּ־טון פאַר איר גרויען קאָפּ:
— שוין? — און זיי וועלן זיך האַלטן ביי די הענט און לויפן
אין אונזער אַלטן קעלער אַראָפּ.

דאָרט וועלן זיי שוין טרעפן שכנים פאַרזאַמלט,
וועלן ציטערן דאָרטן די אַלטע צוויי לייט —
און צוהערן זיך ווי עס קומען און זשומען
די שטאָלערנע פייגל פון אַ פרעמדער ווייט.

און פּלוצלונג אַ קנאַל — וועט די מאַמע נעמען שרייען,
אַזש פּירעקעכדיק אויפרייסן וועט זי איר מויל,
און דעם טאַטן וועט די שרעק נעמען קורטשען ביז
זי וועט פון אים מאַכן אַ קנויל.

איז אפשר זענט איר נענטער — פרעגט איר ביי גאָט,
צי האָט ער דאָס נישט אַנדערש מאַכן געקענט —
און דאָס מזל פון מיינע אַלטע טאַטע־מאַמע
זאָל נישט זיין פון פרעמדע רוצחים געווענדט?

מיינע אַלטע זענען דאָך אַלע יאָרן געווען
נאָטס גוטע און געטרייע קנעכט,
אין זיין שול געגאַנגען, אין זיין סידור געדאַוונט,
און גלויבן נאָך היינט, אַז נאָר ער איז גערעכט.

מען זאָגט, אַז אפילו אין אַ טראָפּן וואַסער
קען אַ גאַנצע זון זיך נאָך שפּיגלען גוט,

האָב איך פּלוצלונג די גאַנצע וועלט־פּירונג אַט
דערזען אין אַן איינציקן טראָפּן בלוט.

אויך האָב איך דעם גאַנצן ווייטאָג פון וועלטן,
דעם גאַנצן וועלטן־וויי,
פּלוצולנג דערהערט אין מיין טאַטע־מאַמעס
איין איינציקן, משוגענעם נאַכט־געשריי.

היינט האָבן די נאַצי־חילות...

היינט האָבן די נאַצי־חילות דורך מיין שטעטל אין פּוילן אַדורכמאַרשירט.
און איך בין פון וויטן און וויל איז צו מיר —
אומשטיינס־מיר־געזאָגט,
באַהאַלטן זיך אויף דעם זיכערסטן פּלאַץ
פון דער ערד
און אַ לידל שרייב איך נאָך אויך, איך — פּאָיאַץ,
און גראַמען צום בלוטיקן לידל
האָב איך מיר צוגעקלערט,
עס פעלט נאָר צום רומל — ס'זאָל זיין אַ סאָנעט —
און פאַרוואָס טאַקע נישט?

כ'בין היינט אויפגעשטאַנען פון אַ קלאָרן בעט,
און געגעסן ברויט, און געטרונקען מילך.
און — מיין מאַמע איז אין קעלער געלעגן אין אונזער אַלטן הויז,
און אַ סקאָרינקע געגריזשעט אַזוי ווי אַ מויז.

אַז ווײ איז צו מיר — כ'האָב דאָך היינט שפּאַצירט אין אַ פרייער [גאַס,
וואָלקנס אין הימל געזען, וואָלקנס באַגילדט פון דער זון,
און פריינט געטראָפן און געמאַכט מיט זיי שפּאַס.
און — היינט נאַכט וועט מיין מאַמע קריכן פון קעלער אויף אַלע פיר
אָטעם צו כאַפּן, צו טון אויף דער נאַכטיקער וועלט אַ בליק,
און פלוצלונג וועט זי אַ שאָרך דערהערן,
וועט זי אין קעלער אַריין צוריק

אנטלויפן און זיך האלטן הארט ביי דער מויער,
און אויף אלע פיר — ווי א שפייכלער־טכויר.

אז ווי איז צו מיר, כ'האב היינט דאך מיט מענטשן זיך פריינטלעך
[געגריסט,
גערעדט וועגן קריג, וועגן דייטש און פראנצויז,
און — מיין מאמע האט א גאנצן טאג געשוויגן
אין קעלער פון אונזער אלטן הויז,
אויף א סטויגעלע האלץ געלעגן — און האט זיך איינגעהערט
ווי עס ציטערט דאס הויז איבער איר, אונטער איר — די ערד.
איר טייער הארץ האט כסדר געקלאפט, ווי מיט לעצטע קלעפ.
ווי מען האקט אין וועגט מיט מענטשלעכע קעפ,
ווי מיט לעצטע טראפנס — רינט א וווּנד.

ווי א קיילעכל געלעגן איינגעניורעט אין זיך,
ווי אן אפגעשטראפטער — א דערשלאגענער הונט
פון א מערדער — א באלעבאס,
און ווי דער הונט — נישט געוווּסט פארוואס,

און פלוצלונג איז אין ווינקל, אין דעם פולן קעלער,
אנגעפאקט ווי צו כל נדרי א שול,
די מאמע אזוי ווי משוגע געוואָרן און האט
א ווילדן געשריי געטון: מענטשן —
מיר דאכט זיך, אז ס'איז נישטא אויף דער וועלט קיין גאט — —

דער פולער קעלער האט דעם אָטעם אינגאנצן איינגעהאלטן,
און האט זיך נאך טיפער באהאלטן,
און זיך נאך שטארקער איינגעהערט,
ווי עס ציטערט פון אויבן דאס הויז און פון אונטן — די ערד.

איך האָב געוואָלט אַ געשריי טון —

איך האָב געוואָלט אַ געשריי טון צו גאָט פון טיפֿן האַרצן אין דער איצטיקער צ
איז דאָס קול אַרויס פון מיין האַלז, ווי ס'קול פון אַ נישט־
[דערשאָכטענעם האָן, וואָס קרייט.

איך האָב געוואָלט, ווי תמיד, ברענגען אין אַ ליד מיין צער פון
[האַרצן אַרויס,
האָבן די ווערטער אויפֿן פּאַפּיר געמאַכט אַ צוזאַמענגעלויף, ווי דולע
[אין אַ משוגעים־הויז.

איך האָב געוואָלט אין אַ תפילה אַנידערפֿאַלן פֿאַר גאָט אויף דער
[ערד,
האָט די ערד מיט מיר אַ וואָרף געטון, ווי ס'וואַרפֿט מיט אַ רייטער
[אַ קיינמאָל נאָך נישט געריטן פֿערד.

איך האָב געוואָלט מיך צעוויינען, פּשוט צעוויינען מיך ווי אַ קינד,
זענען די אויגן טרוקן געבליבן און ברענען גענומען, ווי איך וואָלט
[געהאַלטן ביי ווערן בלינד.

איך האָב געוואָלט לעסטערן אויף גאָט, ווי אַ שיכור, וואָס קריגט
[זיך מיטן שענקער אין שענק,
האָט מיך דער שענקער מיט די פויסטן זאַטשמעליעט, ווי כ'האָב נאָר
[אַ וואָרט אַרויסגעבראַנגט.

איך האָב געוואָלט פּשוט אַנטשלאָפֿן ווערן, פֿאַרגעסן אין גאָט און
[אין מענטשן און אין צייט,

האָט די נאַכט זיך אוועקגעזעצט וואַכן איבער מיר און געוואָרן אַ
[שלאָפלאָזע אייביקייט.

איך האָב געוואָלט אין מיין צער מיך צעלאַכן — און איך האָב מיך
[טאַטע אויף אַ קול צעלאַכט,
און מיט מיר די שטוב, דאָס הויז, די וועלט, די גאַנצע נאַכט —

און מאַמעס פון קינדער־הרוגים,
און קינדער פון מאַמעס, צו קבר אונטער פאַרשאָטענע הייזער
[געבראַכט,
און דערטרונקענע פון טאָרפעדאָ־שיפן, מיט מיילער ווי האַי־פישן
[אויפגעמאַכט —

און העכער פון דער גאַנצער כאַליאַסטרע האָב איך אַליין געלאַכט
[און געלאַכט.

נעכט אין קריג

איך האָב מורא פאַר מײַנע אײגענע נעכט,
און פאַר זײער שטילקײט, װאָס פלאַטערט מיט טויט,
און זשומעט, װי מיט קלײנינקע גלעקעלעך,
מיליאָנען גלעקעלעך, דריבנע װי שרויט.

ס'דערשרעקט מיך מײַן פענסטער פלוצלונג בײַנאַכט,
כ'װאָלט עס גערן פאַרשלאָסן, װי אַ טיר אויף אַ שלאָס.
כ'װעל עס כאָטש פאַרהענגען פאַר דער האַלבער לבנה,
װאָס שטײט נעשריבן אין אים — אַ יענע־װעלטיק אות — —

און אין די פאַרטאָגן, פונקט צו יענער שעה,
װען מײַן מאַמע האָט מיך אויף דער װעלט געבראַכט,
גײט אויף אין מיר אַזאַ מין געװײן,
װי עס װאָלט אַלײן געװײנט די נאַכט.

הײב איך אָן צו רעדן אַלײן צו מיר,
קלינגט מיר דאָס קול מײַנס פרעמד און אומבאַקאַנט,
און עס הײבט זיך אין דער לופטן דאָס בעט מיט מיר,
איך שטרעק אויס אַ האַנט — איז פאַרשװוּנדן די װאַנט.

װי אַ װירבל־װאַסער װערט די נאַכט אַרום מיר,
און װילד שװימט אַרום אין אים דער סוד,
װי אַ האַי־פיש שלאָגט ער מיטן קאָפּ אין די װענט,
און איך האָב אַפילו מורא צו רופן גאָט.

כ׳האָב מורא פאַר מיינע נעכט אין דעם קריג.
אָ, ווען איך וואָלט וויסן, אַז ערגעץ איז דאָ
אַ נאַכט פון נעכט, ווו מען קען אַנטלויפן
פון זיך אַליין אין אַזאַ מין שעה,

וואָלט איך אַנטלאָפן — ווייל איך האָב מורא פאַר די נעכט,
און ס׳שרעקט מיך אפילו די מורא פאַר זיי,
און כ׳האָב מורא פאַר דעם כוח, וואָס רייסט זיך צו מיין האַלז
מיט אַ משוגע געשריי.

אָ גאָט, אָ גאָט — זאָל זיך שוין ערגעץ צעקלינגען אַ וועק־זייגער גלאָק,
און זאָל זיך אין בלינדן פענסטער באַווייזן אַ בעלמע פון אַ טאָג,
און זאָל שוין קומען די וואָנט אויף איר אָרט צוריק.
משוגע צו ווערן פון די נעכט אין קריג.

אַ ליד פון וואַרשעווער יידן — 1940

זײַ געזונט, מײַן וואַרשע, געליבטע שטאָט,
האָסט צוגענומען מײַנע בעסטע יאָרן,
און איצט מעק איך דיך אויס מיט ווייטיק און צער
און מיט אַ מעסער אויס מײַן זכרון.

פון דער ווייטן שיק איך דיר איבערן ים,
דעם געזעגענעם טייך, אויך מײַן שנירל טרערן,
און מיט גרויסער ליבע שווער איך אַ שבועה
קיינמאָל צו דיר זיך נישט אומצוקערן.

כ׳האָב דיך ליב געהאַט און כ׳האָב איצטער ליב,
דײַנע פּלעצער, דײַן ווײַסל, די גאַסן, די בריקן,
און איך ווינטש דיר, אַז דעם שונא, וואָס שטיקט דיך אַצינד,
זאָלסטו אים בקרוב דערשטיקן.

און איך ווינטש דיר פרײַהייט, ווי דו ווינטשסט דיר אַליין,
נאָר איך וויל זי מער נישט געניסן,
ווײַל דו האָסט מײַן האַרץ, דאָס געזונטע, אויף שטיקער
מיט דײַנע שטיק צעריסן.

כ׳בין אַ פּוילישער ייד — מײַן נשמה ציט נאָך היינט
אירע שענסטע חלומות פון די פּוילישע לאַנען,
און מײַנע קינדער־יאָרן זענען דורכגעזאַפּט
מיט מעשיות פון קרולעס, קאַזימיעזשעס און יאַנעס.

מיט פּרץ׳עס מאַניש האָט מיין יידישע נשמה
צום ערשטן מאָל יידיש זיך איינגעבויגן,
מיט מיצקעוויטשעס אָדע — צום ערשטן מאָל
איז זי אויף פּויליש אַרויפגעפלויגן.

אוודאי ווינטש איך פרייהייט דיר, וואַרשע, צוריק,
נאָר איך וויל מער נישט לעבן אונטער אירע שטראַלן.
כ׳האָב געגנוג געהאַט — האָסט מיך אויפגעהויבן הויך,
נאָר צענמאָל טיפער געלאָזן פאַלן.

האָסט מיט האַס דורך דער טיר מיך אַרויסגעוואָרפן,
כ׳בין אין ליבע דורכן פענסטער צוריקגעקראָכן,
אַזויפיל האָב איך דיך ליב געהאַט,
כאָטש צענמאָל האָסטו מיין האַרץ צעבראָכן.

כ׳גיי אַוועק פון דיר, אויף אייביק גיי איך,
דו מאָן נישט פון מיר און איך וועל נישט מאָנען,
כ׳נעם מיט מיינע לעבעדיקע, די טויטע לאָז איך —
דעם אוהל־פּרץ מיט אַנ־סקין, דינעזאָנען.

קומט קינדער מיינע, קומט אַוועק פון דאָרטן,
איר זעט דאָך, מען וויל אייך נישט און וועט אייך נישט וועלן,
מיר וועלן זיך שוין ערגעץ אויף דער ווייטער וועלט
נייע היימען שטעלן.

נאָר כאָטש מען וויל אייך נישט קענען אָט אַ דאָרט,
האַלט ליבע צו וואַרשע אין אייער זכרון,
דאָרט האָט איר די קינדער־יאָרן פאַרברענגט,
אומעטיקע יאָרן — אָבער קינדער־יאָרן.

און קומט אויך, איר ברידער, און איר שוועסטערן אויך,
מ׳עט אונז געבן אַן אָרט פאַר די קעפּ, פאַר די מידע,

קומט, הויבט אייך אויף, איר דרייהונדערט־טויזנט
טאַיערע, לאַכטיקע, וואַרשעווער יידן.

הויבט אייך אויף אַלע — פון נאַלעווקעס און פון סמאַטשע,
נעמט אין דער האַנט אַריין דעם וואַנדערשטעקן,
איר האָט אייערס געטון און טראָגט אייך אַפּ
אין אַלע פיר וועלטן־עקן.

איר, וואָס איר האָט געדווישט און געהאָרעוועט
פון זון ביז זון — אָט ווי ס'ראָיען די בינען.
ר'האָט נישט איינמאָל שוין וועלטן געהאַט און פאַרשפּילט,
און איר וועט נאָך נייע וועלטן געווינען.

ס'איז אַ ברייטע וועלט, כ'האָב אייך אומעטום געזען,
אייערע וואַרשעווער יידישע זין און טעכטער,
אין אַפריקע, אַמעריקע, אַזיע און אויסטראַליע,
ס'איז נאָך דאָ אַ וועלט אויף דער וועלט און אויף איר אַ גאָט אַ
[גערעכטער.

און ווער ס'איז געבליבן גאַנץ נאָך אַצינדערט,
זאָל אויפהויבן צו דער וויטער וועלט זיינע בליקן,
וואַרשעווער יידן וועלן קיינמאָל שוין נישט מער
גלויבן אין וואַרשעווער יידישע גליקן.

זיי זאָגן איצט שטיל, וועלן זאָגן אַלץ העכער:
— אַ סוף זאָל עס נעמען, אַ סוף פּאַניע־לעבן,
וואָס געווען איז געווען — ס'איז אַוועק מיטן רויך,
און די יאָרן, וואָס נאָך געבליבן צום לעבן,
וועט מען נישט דעם רויך און נישט דעם ווינט
מערער איבערגעבן.

אַ וויג-ליד פאַר אַמעריקאַנער יידישע קינדער — 1940

שלאָף איין, מיין קינד, מיין יידיש קינד,
שלאָף איין אָן שרעק, שלאָף איין אָן זאָרג.
אַיאָ — עס שלאָפט זיך רויק, קינד מיינס,
צווישן צוויי מיליאָנען יידן
אין דער שטאָט ניו־יאָרק.

שלאָף, קינד מיינס, שלאָף און דריי זיך איבער
מיטן פנים צו דער וואַנט.
און איך וועל דיר אַ לידל זינגען
פון ברידערלעך און שוועסטערלעך
דיינע אין אַ וויטן לאַנד.

שלאָף מיין קינד, דאָס לאַנד הייסט פוילן,
און ברידערלעך און שוועסטערלעך אָן צאָל
האָסטו דאָרט קינד. בלוט פון דיין בלוט,ביין פון דיין ביין,
כאָטש האָסט זיי קיינמאָל נישט געזען
און וועסט נישט זען קיינמאָל.

אויך פעטערס, מומעס האָסטו דאָרטן,
און זיידעס קרומע מיט גרויע בערד,
און באָבעס מיט פאַרלאָשענע אויגן,
און עלטערזיידעס אָן אַ שיעור
האָסטו דאָרט אין דער ערד.

שלאָף מיין קינד, אין יענעם לאַנד
גייט אַצינד אַרום די שווערד,
און ס'קלויבן דיינע ברידערלעך און שוועסטערלעך,
ווי די פייגעלעך פון הונגער,
קרישקעלעך פון דר'ערד.

שלאָף מיין קינד, אין יענעם לאַנד
גייט אין גאַס אַצינד אַרום די פּעסט,
שריפות לויפן איבער דעכער,
און אין צעלעכצטע שטיבער גייען
פראַנק און פריי אַריין די פרעסט.

שלאָף מיין קינד, אין יענעם לאַנד
וואַקסן ווי די ווילדע גראָזן קברימלעך א סך, א סך,
און יתומהלעך אויף גאַסן ליגן
דאָרט אין שניי, אין ווינט, אין רעגן,
און נאַטס הימל איז דער דאַך.

שלאָף קינד מיינס און פאַרטרייב זיי פון דיין חלום,
שלאָף — דיין פּאָלקס דו גאָלדן־ציר,
און אויב שוין חלומען — איז זאָלן בעסער
דיינע ברידערלעך און שוועסטערלעך
חלומען פון דיר.

שלאָף מיין קינד, א געזונט אויף דיר,
פון אונזער יידן־בוים ביסטו, מיין קינד, דער סאַמע שטאַם.
וואָזשע דאַרפסטו אַזוי זיך זאָרגן
פאַר די דאַרע צווייגן דאָרטן
אויף יענער זייט פון ים?

שלאָף מיין קינד, ס'איז נאַכט, און אויבן,
ווייך, אין וואָלקנס איינגעדעקט,

שלאָפֿט שוין גאָט, דיין גוטער זיידעשי — —
שלאָף אויך דו. אַרום דיר איז דאָך ניו יאָרק,
שלאָף אָן זאָרג — שלאָף אָן שרעק.

שלאָף — —

דאָס ליכט האָב איך שוין אויסגעלאָשן,
און גאָט האָט לאַנג שוין אָפּגעשטעלט אויף איבער נאַכט דעם ווינט.
ס'איז שאַ — —

און דאָס ליד איז אויך שוין אויס —
און איצטער מעגסטו טאַקע שלאָפֿן — —

אויב דו קענסט — מיין יידיש קינד.

.5

* *
*

איין שריט פון טויט איז שוין געוועזן,
איין רגע נאָך — און אפשר אוים.
נאָר נאָך נישט אוים — ווייל ווידער בליט
מיין האַרץ ווי אַ שפּעט־זומער־רויז.

און געשען איז דאָס אַזוי:

געקומען איז אַ פריינט, אַ פרוי,
און געזען מיך אין מיין נויט,
און געזאָגט: די שוואַרצע רויז
דאַרף ווידער בליען לעבנס־רויט.

און איז געקומען נאָכאַמאָל,
און אַ פריינדין מיטגעבראַכט,
און מיר האָבן פלוצלונג אַלע
דריי ווי קינדער זיך צעלאַכט.

און ביים סוף פון זעלבן אָוונט,
האָב איך צו אַ מידער פרוי,
צו דער פריינדין פון מיין פריינדין,
פאַרליבטערהייט גערעדט אַזוי:

דו יידיש פאָלקסקינד פון אַמעריקע,
וואָס איז אַמאָל געוועזן אַ שיינס,

איך ווייס: צו דיינע איין טוץ ליבעס
בין איך די ליבע איין־טוץ־איינס.

און אויך צו מיינע איין טוץ ליבעס
ביסטו די ליבע דרייצן שוין,
און איך פיל דיך פלוצלונג לייכטן
פארנאכטיק, ווי א זונפארגאנג
אויף א הארבסטיקן בוימס א קרוין.

און ווייל די נומער דרייצן ליבע,
קען זי אמאל די לעצטע זיין,
און ווייל די לעצטע — ווי די ערשטע
קען זי הייליק זיין און ריין.

דו יידיש פאלקס־קינד פון אמעריקע,
וואס רעדסט אין ניו־יארקער אקצענט,
נישט וויכטיק ווערטער — פאר דער שיינקייט
פון די ליבעס דיינע קוש איך
אויף די קניען דיינע הענט.

ווי מיין נשמה אין דער ליבע
דיין לייב איז נאקעט און ברוטאל,
דו ביסט מיין אויסגעבענקטע שוועסטער,
דערהויבונג אין דעם טיפסטן פאל.

איין שריט פון טויט איז דאך געווען,
דער בליק האט שוין געבלאנקעט ווייט —
דער גוף און די נשמה — ביידע
אויף יענער זייט פון לייד און פרייד.

האב דיך איך צופעליק געטראפן —
און אפשר האט דיך גאט געשיקט — —

איך האָב דיין וואונדערלעכע רייפקייט
וואונדערלעך דערבליקט.

און דו האָסט אויך דערזען דאָס וואונדער,
און געבליקט אויף מיר פארשייט,
און געזאָגט: צוערשט גיב מיר
דיין גוף צוריק פון טויטער ווייט — —

און האָסט אזא מיין לעצטע, הייסע
ליבע מיר אַנטדעקט,
אין וואונדער־מעשים און אין ווילדע
ווערטער אין דיין דיאַלעקט.

און מיט מיין גוף איז מיין נשמה
זינגענדיק צוריק אין לעבנס־טאָל,
און איך האָב פארליבט מיך פלוצלונג
גרוים און נאָך איין מאָל.

און מיין בלוט איז פול מיט לעבן,
און נשמה פול מיט שיין,
און איך ווינטש מיר אויף אַן אמת טאַקע,
אַז אָט די לעצטע ליבע זאָל מיין לעצטע זיין.

אין לייכטן געמיט — אַזאַ מין ליד

איך בין זיכער, אַז אונזער ליבע
הויבט זיך נישט אָנצינדערט אָן,
מיר האָבן זיך שוין אין הימל, ביי גאָט,
געטראָפן פאַר אַ יאָר־מיליאָן.

איך ווייס אויך, אַז אונזער ליבע
וועט נישט ענדיקן זיך אויף דער ערד,
אונז איז אין הימל ווידער
דערזעלבער זווג באַשערט.

איז דערפאַר טאַקע אונזער ליבע
הימל מיט ערד געמישט,
הימליש, ווי דו טוסט עס היינט,
האָסטו מיך שוין ערדיש אין הימל געקישט.

ס'איז דאָ צייט פאַר הימל און צייט פאַר ערד,
און איצט איז טאַקע ערדישע צייט,
נו דאַרף מען געבן און דאַרף מען נעמען,
וויפיל עס לאָזט זיך נאָר — ערדישע פרייד.

אַז גאָט האָט אונזביידע צוזאַמענגעפירט,
ווייסט דאָך גאָט וואָס ער טוט,
ער וועט פאָדערן חשבון אויף יענער וועלט
פאַר יעדער פאַרשווענדטער מינוט.

איז קום טאַקע נענטער, געליבטע מיינע,
ווער די ערד פאַרלירט — דעם הימל פאַרלירט,
לאָמיר דאַנקען מיט ליבע אונזער גוטן גאָט,
וואָס ער האָט אין הימל אונזער זווג געשלאָסן
און האָט אויף דער ערד אים אויסגעפירט...

זינט איך האָב דיך דערקענט —

זינט איך האָב דיך, געליבטע, דערקענט,
און די אומרו פון דיין ביז־אַצינדיקער וועלט
איז אויף מיר געפאַלן, ווי דער שטורעם פאַלט
אויף אַ צייטיק און שטיל און זומערדיק פעלד,
איז די רו מער נישט מיין אין מיינע פיר ווענט.

זינט איך האָב דיך — און דו האָסט מיך ליב,
פאַרשטיי איך דעם ווייַ, וואָס האָט געבראַכט
שיכורים צום פייערדיקן טראָפּן סם,
און צום בעטלען פון שענק צו שענק אין דער נאַכט:
— רחמים, אַ טראָפּן נאָך, גיב מיר — גיב.

זינט כ׳בין ביז צום דנאָ אַראָפּ פון דיין לעבנס ווייַ און טיף,
ברענט עס אין מיר ווי גיהנום־פלאַם,
און עס ווילט זיך צוריק, צוריק, צוריק —
צו די הייליקע ליבעס, פון וועלכע איך שטאַם.
און איך בעט ביי גאָט, אַז אויך דו
זאָלסט אין דיר דערהערן
דעם זעלבן רוף.

און דעמאָלט וועט קומען איבער דיר אַזאַ רו,
ווי די רו אויף אַ פעלד, וואָס נאָך שטורעם קומט.
און וועסט דעמאָלט מיר שרייבן אָט אַזאַ מין בריוו:
— געליבטער, כ׳האָב אַ רוף געהערט, און פאַרשטומט
איז דער שטורם אין מיין וועלט און גרויס איז מיין רו,
און די גרויסע דריי־אייניקייט שוועבט איבער איר: —
גאָט צווישן אונז, צו זיין לינקער — איך, צו זיין רעכטער — דו.

אַן ענטפער אויף אַ בריוו

ווי דאָס גראָז זוכט דעם רעגן, ווי דער בוים — די זון,
האָב איך דיך, געליבטע, ביז אַצינד געזוכט,
ווי דאָס גראָז טרינקט דעם רעגן, ווי דער בוים טרינקט די זון,
טרינק איך דיך, געליבטע, און דיין יעדעס וואָרט,
רייף מיט האַרבן לעבן — ווי האַרבסטיקע פרוכט.

און איך דאַנק דיר פאַר די ווערטער, וואָס דו רעדסט צו מיר,
און דו שרייבסט צו מיר אין דיינע פשוטע בריוו,
פון די בריוו דיינע ווערן לידער אין מיר;
ווי די טויבן פלאַטערן זיי אַרום דעם ברונעם
פון מיין נשמהס איינזאַמער טיף.

דיך האָב איך געזוכט — נאָר דיך, נאָר דיך, נאָר דיך,
ביסט דער פלאַם פון אמת אין די לידער, וואָס איך שרייב.
ביסט אַ פרוי און אַ שוועסטער און אַ מאַמע צו מיר,
איך גלויב דיר ווי זיך אַליין און האָב דיר פאַרטרויט אפילו יענע
[סודות,
וואָס אַ מאַן זאָגט קיינמאָל נישט אויס צו אַ ווייב.

אַ מענטש ביסטו און אַ מענטש בין איך, און עס קען אפשר זיין,
אַז נישט איינס, וואָס מיר האָבן געטון ביז אַצינד,
איז געווען פאַר גאָט און פאַר זיך און פאַר מענטשן אַ זינד.
אָבער איצט בין איך פריי — ווייל מיט דיר הויבט אויפסניי
מיין לעבן זיך אָן. און כ'בין ווידער אַ קינד.

נו רעד מיין געליבטע — אָט אזוי ווי דו רעדסט,
מיט נאַקעטע ווערטער, שיין און אָן סטיל,
ווי די נייגעבוירענע קינדער זענען זיי,
פולע מיט לעבנס פרייד און געוויין —

ביסט מיין נייער אָנהויב — זיי מיין לעצטער ציל.

.6

סימע-לאה, די טאָכטער פון באַראָן

יידיש-אַרגענטינישע באַלאַדע*)

I

איר ווייסט דאָך אוודאי, און טאָמער ווייסט איר נישט,
זאָלט איר עס געוואָר ווערן היינט,
אַז אַמאָל, אַמאָל איז געווען אַ באַראָן,

אַ גרויסער מענטשן-פריינט.
אַ יידישער איז ער געווען דער באַראָן,
פלעגט שבת דאַווענען און עסן פיש,
באַראָן רב משה הירש.

כ'מיין דאָך טאַקע אים, דעם חלום פון זיין פאָלק,
און מיט די קיסרים פון דער גאַנצער וועלט,
באַראָן מאָריץ דע הירש — וואָס שייך —
ער האָט מיט זיי אָט אַזוי גערעדט,
ווי איך רעד דאָ איצט מיט אייך.

גערעדט פון געשעפט און פון וועלט-פאָליטיק,
נור אין האַרץ עפּעס אַנדערש געמיינט,

---

*) אין דעם אָפּט קרישטאָל-ריינעם יידיש פון די אַרגענטיניש-יידישע קאָלאָניסטן האָבן זיך אַריינגעכאַפּט עטלעכע, דער עיקר טעכ-נישע, שפּאַנישע ווערטער, איך האָב זיי צוליב קלאָרקייט באַנוצט אין דעם דאָזיקן פאָלקסטימלעכן ליד. עס זענען: גאַלפּאָן — שייער מיט בלעך געדעקט, סולקי — לייכט וועגעלע אויף צוויי ריזיק גרויסע רע-

ווייל ווי גרויס ר'איז געוועזן אַ מענטשן־פריינט,
איז ער הונדערט מאָל מער געווען יידן־פריינט.

עפּעס שייך צו זאָגן אַ יידן־פריינט,
ווי קען עס באַשרייבן אַ פּען אויף פּאַפּיר,
מ'איז דאָך עפּיס פון איין פליייש און איין בלוט
דער באַראָן און זיין פאָלק — אָט ווי איר מיט מיר.

און אַ פּנים אַ גוטס האָט געהאַט דער באַראָן,
נור וואָס דאַרף איך אייך מאָלן זיין פּנים דען?
אַז ערשט נישט לאַנג איז אַ בילד פון באַראָן
אין יעדער יידישער שטוב געווען.

און נעבן באַראָן זיין כשרה צנועה
מיט אַ פּנים פון אַ שטילער טויב,
די באַראָנין קלאַרא, ס'לייכט די גוטסקייט אַליין
אַפיר פון איר זיידענער שפּיצן־הויב.

און אַ בן יחיד האָט זיי גאָט באַשערט,
זענען טאַקע זיי נור אַזא געווען ווערט.

דער, קאַראַל — דראָטפּאַרצוימטער פּלאַץ פאַר די בהמות אויף ביי־נאַכט, גאַוטשאָס — אַרגענטינער פּויערן.

די קאָלאָניסטן פון ערשטן דור רופן זיך „דעם באַראָנס קינדער", פון צווייטן דור — „דעם באַראָנס אייניקלעך".

די באַלאַדע איז נישט פאַרטראַכט אַלס „קדיש" אויף די יידישע קאָלאָניעס אין אַרגענטינע, וואָס בליען און אַנטוויקלען זיך. זי וויל נ אָ ר ברענגען צום אויסדרוק די טראַגיק פון דעם הערלעכן, אידעאַ־ליסטישן, ערשטן אַרגענטיניש־יידישן קאָלאָניסטן־דור, וואָס האָלט שוין איצט — נאָך אַ האַלב יאָרהונדערט — אינגאַנצן ביי פאַרלאָשן ווערן. אין ברייטערן זינען וויל די באַלאַדע ברענגען בכלל צום אויס־דרוק די טראַגעדיע פון דעם ערשטן דור איבערוואַנדערער אין די גליקלעכע לענדער פון מעבר לים.

נור — ברוך דיין אמת! — ס'איז געשען,
ס'האָט אים צוגענומען פּריציייטיק די ערד.

האָט אַזוי ווי יעדער אָבל, דער באַראָן
געריסן קריעה ביז צום סאַמע העמד
און זיך געזעצט אויף אַ פיס־בענקל אויף דר'ערד
און די ליפּן, די ווייסע פאַרקלעמט.

און געזאָגט צו די מנחמי־אָבל אַט אַזוי:
(כ'גיב עס איבער אייך אות ביי אות)
— ברידער, ס'האָט מיך טאַקע מיין בן־יחיד פאַרלאָזט,
אָבער מיין יורש האָט מיך נישט פאַרלאָזט.

און מיין יורש וועט זיין — צעוויינט זיך דער באַראָן —
אַט אַזוי ווי איר זעט מיך דאָ זיצן אַניף דער ערד,
דאָס געמוטשעטע פאָלק מיינס, זיינע זין און טעכטער! —
און ער הויבט אויף זיינע הענט און שווערט.

און ווי נור דער באַראָן האָט — טעכטער — געזאָגט,
האָט אַ שוועב געטון פאַר זיין אויג אַ בילד
פון אַ מיידעלע, אפשר פון זיבן יאָר,
אין שמאַטעס איינגעהילט.

ער האָט זי געזען, ער דערמאָנט זיך אַצינד —
(איי האָט ער געהאַט אַ קאָפּ, דער באַראָן)
ווען ער איז געפאָרן קיין פּעטערבאַרג,
פון דעם פענסטער פון זיין וואַגאָן.

ס'איז ווינטער געווען, ז'איז געשטאַנען, געציטערט
אין דער אויסגעריבענער שאַל —
ער געדענקט נור נישט אַקוראַט, דער באַראָן,
אויף וועלכן וואָקזאַל.

צי אין ביאַליסטאָק, צי אין ווילנע, אָדער גאָר אין דווינסק,
און אפשר אין עפּעס אַ שטעטעלע גאָר —
נור געדענקען, געדענקט ער פּונקט ווי היינט,
ס'איז געווען אין דריי און אַכציקסטן יאָר.

און דאָס מיידעלע האָט געגעבן אַ קוק צו אים,
צום באַראָן אין דער ערשטער קלאַס,
און פּאַוואָליע אַרויסגערוקט ס'הענטל פון דער שאַל
און פּלוצלונג געוואָרן בלאַס — —

און פּונקט האָט דער שנעלצוג גערירט פון אָרט
קיין פּעטערבאַרג מיטן באַראָן,
און ס'מיידעלע איז געבליבן מיטן הענטל אויפן ווינט — —
און אַוועק, ווייל ס'האָט עמיץ אַ הוק געטון: וואָן!

און אַנדרימלט איז געוואָרן דעמאָלט דער באַראָן,
און געחלומט, אַז עס עפנט זיך דאָס פענסטער פון וואַגאָן,
און דאָס מיידעלע מיטן הענטעלע פליט מיטן צוג —
און ער דערלאַנגט איר אַ גאַנצן מיליאָן — —

און דאָס מיידעלע פּלאָנטערט זיך איצט אין זיין קאָפּ,
כאָטש ער האָט זי זינט דעמאָלט מער נישט געזען,
דאָס קינד מוז אוודאי שוין גרויס זיין אַצינד,
און אפשר גאָר אַ זווג פאַר זיין קדיש לוסיען —

און ווי דער באַראָן גיט אַ טראַכט: לוסיען —
גיט ער זיך באַלד אין אַלץ אַ דערמאַן,
אַז שבעה זיצט ער דאָ איצט און נישט
אויף אַ באַנק אין דער פּעטערבאַרגער באַן.

און עס שטייען די קרובים, די באַנקירן מיט די פרעק,
די מנחמי־אָבל אין אַ רעדל אַרום,

און פֿלוצלונג אַ וואָרע, די בראָנין שוועבט,
ווי אַ טויב אַזוי שטיל און פֿרום,

און באַוואַשט זיך מיט טרערן ווי מיט פּערל: מאַריע, כ׳האָב געהערט
וואָס דו האָסט געשווירן דאָ זיצנדיק אויף דר׳ערד,
און זי הויבט אויף צום הימל אירע הענט
און אויך די בראָנין שווערט.

און עס צעפֿאַלן זיך די שוואַרצע שפּיצן
אַרום אירע ווייסע, געהויבענע הענט,
און פֿלוצלונג —

גיבן זיך אויך אַ צעפֿאַל
און צעפֿראַל די פּאַלאַצישע ווענט —

און זיי זענען ביידע אין אַ שטעטל אויף אַ מאַרק,
און אַרום זיי טויזנטער הענט,
אַלטע און יונגע און שוואַרצע און שווערע,
און הענט מיט מאָזאָליעס און לומדישע הענט,

און הענט אָן פֿינגער, הענט פֿון פֿאַגראָמען,
און הענט מיט ווונדן און הענט און הענט —
און הענט — — פֿון אַ מיידעלע פֿון אַ וואָקזאַל —
און דער בראָן האָט די הענטלעך דערקענט.

און ער הגיבט זיך פֿון שבעה־בענקעלע אויף
גייט אַריין אין דעם וואַלד פֿון די הענט ווי בלינד,
און ער כאַפּט דאָס הענטעלע פֿון מיידעלע אָן:
— זאָג מאָל, ווי רופֿט מען דיך, קינד? —

— סימע־לאהלע הייס איך! — און עס גיבן אַ בליץ
ווי די זאַפּטיקע קאַרשן די אויגן פֿון קינד,
און ווי זי האָט עס געזאָגט איז זי
אין עולם פֿאַרשוווּנדן געשווינד.

נור דער באַראָן איז שוין שטיין געבליבן
און מיט אַ געשעפּטלעכן, טרוקענעם טאָן
האָט ער צו די קרובים אין די פּרעק געזאָגט
אָט אַזוי, משה הירש, דער באַראָן:

— געשטאָרבן לוסיען, וואָס זאָל מען טון,
גאָט האָט אַזוי געוואָלט,
איז גיב איך אַוועק מיין אוצר צו מיין פאָלק,
הונדערט מיליאָנען אין באַרעס גאָלד!

האָבן די קרובים פון באַראָן אויפן אָרט
אָנגעהויבן שרייען און מאַכן מיט די הענט:
— נישט אַנדערש, נור דאָס אומגליק האָט אונזער באַראָן מאָריץ
דעם קלאָרן שכל פאַרלענדט.

II.

און איצטער מיינע ליבע לייט װעלן מיר מאַכן
אַ שפּאַציר אַריין אין דער צייט,
פופציק יאָר װעלמיר אַריין אין דער צייט,
און צענטויזנט מייל אין דער װייט.

מיר װעלן אייך דערציילן פון די יידישע קאָלאָניעס
אויף דער אַרגענטינישער ערד,
װוּ דער באַראָן האָט מיט זיינע מיליאָנען
אַ פּלאַן אַזאַ אויסגעקלערט,

צו ראַטעװען אויף איינמאָל אַלע יידן, װאָס זענען
פאַרשפּרייט אויף דער גאָרער ערד,
װוּ ס'האָט געזאָלט זיין און ס'איז נישט געװאָרן
דאָס יידישע גן־עדן אויף דער ערד.

מיר װעלן אייך דערציילן פון די יידישע דערפער,
געשטעלט פאַר הונדערט מיליאָנען אין גאָלד,

און וואָס ס׳איז געוואָרן פון אַ גרויסן חלום
ווייל גאָט האָט אַנדערש געוואָלט.

און ווי מיר האָבן אָפּגעזוכט סימע־לאהן אויף דער עלטער,
די טאָכטער פון בראָן,
אויף דער חתונה פון איר ערשטן אייניקל,
אין ענטרע־ריאָס ראַיאָן.

און וואָס ס׳איז געוואָרן אויף דער עלטער
סימע־לאהלע דאָס מיידעלע פון רוסישן וואָקזאַל —
נור וואָס זאָלן מיר כאַפּן די מעשה אויף פאָרויס?
הערטזשע אוים נאָכאַנאַנד ווי געווען איז דער פאַל:

איך בין דאָך אַ וואַנדערער, ווייסט איר דאָך,
האָט אַמאָל זיך אַזוי געמאַכט,
אַז מען האָט אויף אַ חתונה מיך געבעטן
אין קאָלאָניע נומער אַכט.

וואָזשע זאָל איך מיך יישובן, איז אַ סולקי געשפּאַנט
און טאַקע נישט אַ רגע געטראַכט,
איז מען אָנגעקומען אין דער קאָלאָניע
פונקט צו דער צייט אין פאַרנאַכט.

און געוועזן איז מען שוין נישט די ערשטע,
און אויך נישט די לעצטע געסט,
ס׳זאָגן עדות דערויף די אויטאָס און סולקיס
און די רייטפערד צו סלופּעס געבונדן פעסט.

און מען פירט מיך צו דער אלמנה־מחותנתטע ,
און זי דערלאַנגט מיר צוויי שווערע הענט —
און ווייל כ׳האָב אַ גוטן טביעת־עין,
האָב איך באַלד סימע־לאהן דערקענט.

און איך האָב מיך מיט איר אַזוי דערפּרייט,
אַזש די אַלטע האָט זיך אַזש פאַרשעמט.
— איר דערקענט מיך דען?
— אוודאי דערקען איך,
כאַטש — — — איר זענט שוין אַביסל — געלעמט —

און זי זעצט מיך אַוועק און דערציילט מיר באַלד
אַ מעשה אין דער ברייט, און דער לענג,
פון איר לעבן פון אָנהויב ביזן סאַמע סוף,
ביז צום בראָך מיט דער לעצטער קרענק.

און ווי די קרענק האָט צום בעט זי געבונדן
און אויפגעשטעלט צוריק אָט אַזוי, האַלב־געלעמט,
נור איידער — זאָגט סימע־לאה — איך וועל
איבערבייטן מיין פויעריש העמד

אויף די תכריכים מוז איך נאָך אַליין
באַקן פלאָדן און קוכן פון קעז
אויף דער חתונה פון מיין ערשטן אייניקל,
ווייל טאָמער איז מען נור אַ רגע אַ מת

איז אַלצדינג אויס. — זי צעוויינט זיך און ווישט
מיט די הענט ווי די קלעצער גראָב
פון די הערשענע אויגן די טרערן אויס,
טרערן גרויס ווי באָב.

— אָט אַדאָ ווי איר זעט מיך אין די האָזיקע ווענט,
האָב איך שוין געטון אַ צעבייט
קאָרגע פינעף צענערלעך פון מיינע יאָר,
איי זי גייט, זי שטייט נישט, די צייט.

אָט אַזוי ווי איר זעט מיך אַצינד געלעמט,
איז אָט פון דעם האָזיקן בויך,

האָב איך צוועלף זין געשטעלט אויף דער וועלט
און אַ בת יחידקעלע אויך.

און אַ מאַן האָב איך געהאַט, איי אַ מאַן,
אַ ליכטיקער גן עדן אויף זיין קאָפּ,
ער האָט נחת אוודאי ווי ער קוקט אַצינד
פון הימל אויף דער חתונה אַראָפּ.

און סימע־לאהס פּנים פאַרקרימט זיך עפּעס ווילד,
און זי גיט אַ קוויטש און אַ לאַך,
איך מוז אים נאָכזאָגן — הערט איר, מוז איך אים
מיין עליו־השלום אַ שבח.

צו וואָס יעקב־אבינו האָט אַזש געדאַרפט
ווייבער גאַנצע פיר,
האָט מיין מאַנעלע באַוויזן, אָט ווי ר'איז געווען,
די קונץ אַליין מיט מיר.

אָט אַזוי ווי איר קוקט מיך איצטער אָן
איז דאָך שוין נישטאָ וואָס צו זען,
נור אַמאָל, אַמאָל בין אויך איך, אויך איך
אַ קראַסאַוויצע געווען. — — —

נור זי מיינט, אַז איך זע נישט און איך האָב
אַ גוטן טביעת־עין האָב איך,
גיב איך אַ שפּאַציר פופציק יאָר אויף צוריק
אויף מיינע באַפליגלטע דיכטער־שיך —

און איך זע סימע־לאהן — בלוט און מילך,
אַ ברוסטיקע, זאַפטיקע מויד,
די באַקן ווי עפּל, די אויגן ווי קאַרשן,
און אינגאַנצן געשמאַק ווי אַ ראָזעווע ברויט.

און זי רעדט שוין ווייטער, האַלב געוויינט, האַלב געלאַכט:
— ס'איז געווען אין די אַכציקער יאָרן נאָך,
בין איך אַ קיילעכדיקע יתומה אַרוים
פון דער גרויסער ייִדישער בראָך.

און צו צוועלף יאָר אַ בוגרות ווי אַ סאָסנע,
האָט אַ שכן מיך מיטגענומען פון רחמנות אַהער,
און אַזוי ווי ר'האָט אַ זון, אַ בן תורה געהאַט,
איז טאַקע דער שכן געוואָרן מיין שווער.

נור געשטשירעט האָבן די בחורים אויף מיר
די ציינער, אַזוי ווי די וועלף,
כאָטש געווען בין איך קוים אַ בוגרות ערשט,
ערשט אַריבער די צוועלף.

און עס זענען געבליבן די וועלף ביים פּלויט,
און אָט דאָ איז געבליבן דאָס לאָם
מיטן מאַנעלע — אַ ליכטיקער גן עדן אויף אים —
אַ גוטס, נור אַביסעלע אַ תם.

(איך וואַרף אַ בליק אויף מיין סימע־לאהן,
און עס כאַפּט מיך אַזש אָן אַ ציטער און אַ קעלט;
זי קוקט אויף מיר מיט אַזאַ פּאָר אויגן
ווי פון אַן אַנדערער וועלט).

נור איצט, מיין איך, איז שוין געקומען די צייט
אייך אויסצוזאָגן דעם גרויסן סוד — —
— פאַרוואָזשע פּונקט מיר? — און איך זאָג: איך ווייס,
מסתמא ווייל אַ זינגער בין איך ביי גאָט —

נור זי ווייסט נישט, וואָס איך רעד און שאָקלט מיטן קאָפּ
און זי בויגט זיך צו מיין אויער אָן:

— כ׳בין דאָך אַ יתום געווען — נור מיין טאַטע —
איז געוועזן דער — באַראָן —

טאַקע מיין טאַטע, איך בין נישט משוגע,
סימע־לאה ווייסט וואָס זי רעדט,
אַט אַ דאָרט הענגט זיין בילד, מיט מיין מאַמען דער באַראָנין,
איבער מיין אַלמנה־בעט.

און זי גיט אַ האַסטיקן שטיי אויף און גיט
מיך אַ שלעפּ צו דעם גאַלפּאַן,
דאָרטן זענען די געסט פאַרזאַמלט שוין
און די חתונה הויבט זיך אָן.

עס שטייט שוין די חופּה פון אַ בעט־דעק גרייט
אינעם גאַלפּאַן אין דער מיט,
סע באַלייכט דער לאָמפּ די פּנימער פון די געסט
מיט אַ מאָדנעם ליכט פון קאַרביד.

און זי גיט זיך אַ ריס סימע־לאה דורך
אַלע חתונה־געסט
און זי האַלט שוין אין איר געלעמטער האַנט
די האַנט פון דעם איינזיקל פעסט.

זי דערשרעקט זיך אַזש, די געפאַרבטע מויד
מיט די ליפּן ווי רויטע טינט,
מיט די דינע ברעמען מיט אַ בלייער געמאַכט
און די האָר — ווי פלאַקס אין ווינט.

סימע־לאה גיט אַ געשריי, עס ווערט שטיל,
מ׳הערט צישען דעם קאַרביד און גרילצן אַ גריל,
עס קוקן זיך איבער די אייניקלעך, די זין און די געסט,
און קיינער ווייסט נישט, וואָס די באָבע וויל.

— איך וויל אייך איצט זאָגן דעם גרויסן סוד!
(עס איז שטיל — נור צו זייען מאָן)
סימע־לאה איז נישט אבי־וועד, סימע־לאה
איז אַ לייבלעכע טאָכטער פון באַראָן,

און אַז סימע־לאה איז אַ טאָכטער פון באַראָן,
איז טאַקע פאַרקאַטשעט דעם אַטלאַס־ראָק,
זענט איר דאָך לייבלעכע אייניקלעך זיינע
איז לאָמיר טאַנצן אַ קאַזאַטשאָק!

און עס גיבן זיך באַלד די געסט אַ צערוק
אין שרעק — וואָס דאָס אַלץ באַטייט.
נור איינער האָט פאַרשטאַנען — דער וואָס דערציילט
אייך איצטער די מעשה.
הערט ווייטער: סימע־לאה שרייט:

— און זאָל די חופּה וואָס גיכער שוין זיין!
און מען פאָלגט זי און מען זאָגט אויף גיך הרי־את —
און דער שוחט, דער מסדר קדושין רופט אויס:
— די מחותנתטע וויל דאָך עפּעס זאָגן — שאַט!

— די מחותנתטע וויל גאָרנישט זאָגן, נור זי וויל
אַ טאַנץ טון אַן אמתן קאַזאַטשאָק!
און זי גיט שוין אַ שטעל פאָדבאָקאָם די הענט
און אַ פאַרהויב דעם אַלטפרענקישן ראָק.

און זי טאַנצט און זי טאַנצט מיט די שווערע פיס,
נור אַנטקעגן האָט זיך קיינער געשטעלט — —
און זי גיט אַ געשריי, אַזש די לבנה פון שרעק
איז אַרויסגעפאַלן פון די כמאַרעס אויף דער וועלט,

און באַלד אַ לויף געטון צו אַ שפּאַלט אין גאַלפּאַן
און צעלאַכט זיך ווייל איר געפעלט,

ווייל זי זעט סימע־לאהן ס'ערשט מאָל אַזוי. און סימע־לאה:
— וואָזשע איז — בין איך איינע שוין אויף דער וועלט?!

און עס שטייען אירע זין ווי אויף אַ פרעמדער חתונה,
דריי זענען געקומען, נאָר עס פעלן ניין —
און די אייניקלעך די דאָקטוירים און די סוחרים גאַפן —
— בין איך אויף דער וועלט טאַקע איינענקע אַליין?!

און זי טאַנצט און זי טאַנצט און זי טרעט מיט די פיס
אַנטקעגן דער טיר פון גאַלפּאַן,
און מען ווייסט נישט צי זי טאַנצט צו די פעלדער אַרויס,
צי אַנטקעגן וועמען, וואָס קומט דאָרטן אָן —

און פּלוצלונג גיבן די גאַוטשאָס אַ צערוק
זיך ביי דער טיר פון גאַלפּאַן:
— גיט אַ קוק, עס איז דאָך פון יענער וועלט
געקומען אויף דער חתונה אונזער פּאַטראָן!

— מזל טוב סימע־לאה, מזל־טוב!
און ער גיט איר אַ פאַל אויפן האַלז.
— מזל טוב מאַנעלע — זי וויינט — נעם מיך מיט,
איך האָב שוין דאָ אָפּגעטון אַלץ.

— גיי רעד נישט קיין טיפּשות סימע־לאה, אַנו
גיב אַ קוק צו דער טיר פון גאַלפּאַן,
כ'האָב דיר דאָך געבראַכט צו דער חתונה
דיין טאַטן, מיין שווער, דעם באַראָן.

כ'האָב אים דיר געבראַכט פון יענער וועלט,
און די מאַמע, מיין שוויגער, אויך,
מיטן דרשה־געשאַנק — הונדערט גאָלדערנע רענדלעך
אַריין אין דער גאָלדענער יויך.

און אַט גייען זיי טאַקע, סימע־לאה זעט,
און טאַנצענדיק בויגט זי איין דעם קאָפּ
טיפער און טיפער און טיפער
ביז צו דער סאַמע מאַמע־ערד אַראָפּ.

דער באַראָן, איר טאַטע, ווי פון בילד אַראָפּ,
מיטן שמייכל, מיט די וואָנסעס, מיטן שיינעם פראַק,
נור וואָס ער שטייט נישט עפּעס גלייך אויף דער ערד,
נור ער שוועבט אַביסל אין די שטיוועלעטן פון לאַק.

און די באַראָנין אויך אויס אויג פון בילד:
— טאָכטער, נון זע איך דיך צום ערשטן מאָל!
נור אויך זי שוועבט אַביסל, ווי אויף פליגלען שוועבט זי
אין איר זיידענער שפּיצן־שאַל.

גיט — סימע־לאה — אינגאַנצן — אַ פאַל — צו דער ערד
און נעמט אַרום טאַטע־מאַמעס פיס:
— כאָטש שווער און ביטער איז דאָס לעבן געווען —
נור צום סאַמע שטאַרבן ווערט עס זיס —

און זיי בייגן זיך צו איר און זעצן זיך אַלע
אין די יומטובדיקע מלבושים אויף דער ערד.
— נו דערצייל סימע־לאה, מיין געפונען קינד,
זיווג פון מיין זון, דערצייל דעם טאַטן וואָס ס'הערט

זיך עפּעס ביי מיינע ברידער און שוועסטערן דאָ,
און צי זענען זיי שוין אַלע פון רוסן־לאַנד אַרויס,
און וואָס מאַכט דער צאַר, דער רומענישער קעניג, דער טערקישער נאַר?
און דערצייל מיר, דערצייל סימע־לאה, ווי גרויס

עס איז שוין דאָס יידישע לאַנד אָט אָ דאָ,
און צי זענען די אַדמיניסטראַטאָרס נישט מער

שוין אזעלכע שלעכטע ווי אמאָל געווען,
און זאָג מיר סימע־לאהניו, ווער

איז איצט דער קעניג פון מיין יידישן לאַנד
וואָס איך האָב עס געקויפט פאַר מיליאָנען געלד?
זענען יידן שוין גליקלעך? קיין פּאָגראָמען נישטאָ,
איז אַלץ געוואָרן ווי איך האָב געוואָלט?
ווייל דו ווייסט דאָך, אַז איך האָב פאַר אַלץ באַצאָלט — — — —

און ערשט דאָ האָט זיך סימע־לאה צעוויינט,
צעוויינט אויף איר גאַנצן קול:
— ס'איז נישט דאָס, ס'איז נישט דאָס, וואָס דו,
טאַטע־בעראָן האָסט געחלומט אמאָל.

איך, טאַטע, בין געטריי דיר געווען,
ווי דאָס געטרייסטע קינד,
כ'האָב דיר מיט מיין בלוט און מיט מיין לייב
און מיט אַלע יאָרן אָפּגעדינט.

כ'האָב זיי אין דער ערד אריינגעאַקערט,
ווען כ'בין נאָכגעגאַנגען ביים פלוג די פערד,
און די קינדער זענען געוואַקסן אויף מיר,
אָט אזוי ווי די ביימער וואַקסן אויף דער ערד,

און די אייניקלעך האָבן געבליט אויף מיר,
אָט אזוי ווי אויף ביימער בליט די פרוכט,
כ'האָב געלעבט, געלעבט, אַנו זאָג מיר טאַטע,
צי האָב איך כאָטש אמאָל דאָס לעבן פאַרזוכט?

און זי קוקט אזוי מיט ליבע צום בעראָן,
און פאַריכט אים דעם פאַרדרייטן גאַלאַ־קראַוואַט,
און זי זאָגט אים דערביי אויפן אויער אַ סוד,
אַז איינס פון די אייניקלעך האָט זיך שוין געשמדט — — —

דערבײַ צינדט זיך אָן מיט כּעס דער באַראָן,
די באַראָנין דערשרעקט זיך, ס'קלאַפּט איר אַ צאָן אין אַ צאָן,
און זי נעמט אים אײַן: רעג דיך, מאָריץ, נישט אויף און שרײַב
אײנעם שאַרפן בריוו אָן די אַדמיניסטראַציאָן —

און שוין — און סימע־לאה ווײסט אַלײן נישט פאַרוואָס
עס גיט זי פון דער ערד אַ ווילדן ריס —
און די געסט מיט איר — נור ז י י פליען אַרויף,
און זי בלײַבט נאָך שטײן אויף דער ערד מיט די פיס.

און זײ פליען אַזוי ווי גרויסע פײגל
אַרום אין דעם חלל פון גאַלפּאָן,
צוערשט פליט איר מאַן, וואָס די געסט האָבן געבראַכט,
דערנאָך די באַראָנין, צום סוף דער באַראָן.

און גאָר פּלוצלונג ווערט פינסטער, און עס שווינדערט סימע־לאהן
ווי מען וואָלט זי אַרומגערינגלט אַ נאַקעטע מיט אײַז,
און איר מאַן, די באַראָנין און דער באַראָן
ווערן פּלוצלונג גרויסע פלעדערמײַז —

און צוויי שיכּורע גאַוטשאָס שרײַען זיך איבער:
— אָנו באַווײַז וואָס דו קענסט, נו באַווײַז!
און וואַרפן מיט די גרויסע מעסערס
אויף די גרויסע פלעדערמײַז —

און די קי פון קאָראַל רײַסן דורך דעם דראָט
און לאָזן זיך אויף די געסט אַרויף,
בלײַבט סימע־לאה אַלײן אויף דער ערד,
ווײַל אַלץ איז אַנטלאָפן אין ווילדן געלויף.

דריקט זי זיך שטאַרקער צו דער מאַמע ערד,
און זי ווײסט נישט פאַרוואָס זי זאָגט — שוועסטער — צו איר,

און זי זאָגט איר, אַז — אם ירצה שם גאָר באַלד
וועל איך, שוועסטער, זיין ביי דיר.

און זי גיט אַ זיפץ און זי קערט זיך איבער,
און זי לייגט זיך אויף אייביק אַוועק,
און מען שטעלט איר באַלד צוויי ליכט צוקאָפּנס
און מען דעקט זי איבער מיט דער חופּה־דעק —

און עס גייען זיך פונאַנדער צוערשט
אַלע שכנים, אַלע פרעמדע אַהיים,
און די זין שפּאַנען איין אַ סולקי און פאָרן
צו דער חברה־קדישא אין שטעטל אריין —

— — — — — — — — — — — — — —

און די חתונה אויף דער ערד איז געענדיקט שוין,
און די סעודה הויבט זיך איצט ערשט אין הימל אָן,
דאָרטן ריכט מען זיך איצט אויף אַ גרויסן גאַסט,
דאָרט איז דער מחותן אַליין דער באַראָן.

סימע־לאה וועט ווערן אַ בוגרת צוריק,
אין הימל וועט זי ווערן גאָר,
און דאָס לעבן וועט זיך געבן אַ רוק צוריק
אויף פולע פופציק יאָר,

נישט אַ טאָכטער איז זי, נור אַ כלה ווערט זי דאָרט
פון בן־יחיד פון באַראָן,
איר לעבן אויף דער ערד איז שוין פאַרביי
און דאָס הימלישע הויבט זיך אָן.

— — — —

נו וואָס זאָגט איר ליבע לייט, די מעשה קלינגט,
ווי איך וואָלט זי אויסגעטראַכט,

שווער איך אייך אָבער ביי מיין יידיש וואָרט,
אַז זי איז אַן אמתע מעשה פאָרט,
און זי איז געשען אין יענער נאַכט,
ווען איך בין אויף אַ חתונה געווען
אין קאָלאָניע נומער אַכט.

איי קיינער האָט די מעשה אַ ז ו י נישט געזען
איז נאָך נישט קיין סימן, אַז זי איז טאַקע נישט
אויף אַן אמתן געשען.

די באַלאַדע פון דעם זונס צוריקקער

א מאַמעס האַרץ. איז אַ שוואַם מיט געוויין,
און אַ האַרץ פון אַ זון איז אַ מדבר־שטיין.
און ווען איך בין אַ נביא, וואָלט איך פון דעם שטיין
אַרויסגעשלאָגן אַ שטראָם פון געוויין,
אַ שטראָם פון געוויין.
נאָר ס׳איז נישט קיין נביאות מיין אָרים שרייבן,
און דעריבער וועט בלייבן
דער שטיין — אַ שטיין.

ס׳איז אַ מעשה דערביי, ווי אַלעמאָל
איז עס נישט מער ווי אַ מעשהלע פאַרט,
וואָס איך גיי דאָ דערציילן וואָרט ביי וואָרט,
אַ מעשהלע פון דעם גאַנץ פּראָסטן סאָרט,
איר צייט איז — היינט, און פּוילן — דאָס אָרט.

ס׳איז געווען אַ מאַמע אין אַ שטעטל און געהאַט
האָט זי צוויי איינציקע זין,
איז איינער געשטאָרבן ביי דער ברוסט, און דער צווייטער
האָט געשטודירט אויף פּראָפעסאָר אין ווין.

און פּונקט ווי עס וואַקסט אַמאָל פון אונטער אַ שטיין
אַ בוים אַרויס און אין הימל אַריין,
איז דער צווייטער זון, דער פּראָפעסאָר פון ווין,
געוואַקסן אַפיר פון זיין מאַמען, דעם שטיין.

און געבליבן איז אין שטעטל די מאַמע, ווי דער שטיין,
פאַרוואַקסן אין דער ערד, פאַרגראָבן אין דער טיף,
געקוקט ווי דער זון וואַקסט אין הימל אַריין,
ער האָט עם געשריבן איר אין אַ בריוו.

געוועזן זענען זיינע בריוו ווי בלעטער,
וואָס פאַלן צופעליק אַמאָל פון אַ בוים,
און ביי דער מאַמען זענען זיי געוועזן
דעם לעבנס אמת און דעם לעבנס טרוים.

אַמאָל, אַמאָל און געוועזן איז עס לאַנג,
פלעגט קומען נאָך אַ בריוו אַיעדע וואָך,
און שפּעטער — אין דער מאַמעס האַרץ אַ לאָך —
אַ וואָך נאָר איבער אַ וואָך און זעלטענער נאָך.

און שפּעטער פלעגן קומען די בריוו פון ווין
איינמאָל אין אַ גאַנצן חודש נאָר,
און נאָך שפּעטער איינמאָל אין יאָר
און — איינמאָל אין עטלעכע יאָר.

און אויך ד י בריוו האָט ער געשריבן אַזוי
ווי מען וואַרפט אַוועק אַן איבעריקע זאַך,
און געלעזן האָט זיי די מאַמע מיט דעם טראָפּ
פון חומש אין דער הייליקער שפּראַך.

און צענמאָל געטייטשט אַיעדעס וואָרט,
און געדענקט די צורה פון יעדן אות,
ווייל מיט טרערן האָט זי אַיעדעס פון זיי
פאַרפולט — ווי דעם געטלעכן טרערן־כוס.

און צו שכנים צעטראָגן ווי אַ הייליקע בשורה
די ווערטער, וואָס ווי ווינט געוועזן זענען פוסט,

און ווי זי האָט אַמאָל דעם זון געזוויגן,
אַזוי האָבן די בריוו איצט געוואַרעמט איר ברוסט.

און אָפּגעשריבן האָט זי זיך קיין ווין
דריימאָל אין יאָר איר אַלטע האַנט,
צווייטאָל פֿאַר יום־טוב און איינמאָל אין יאָר
האָט זי וועגן טאַטנס יאָרצייט דערמאַנט.

אַליין געציקלט דעם שווערן אַדרעס,
פֿון קיינעם זיך נישט העלפֿן געלאָזט,
אַליין פֿאַרקלעפּט און אַריינגעוואָרפֿן
אין רויטן קעסטל, וואָס הענגט אויף דער פּאָסט.

און אין יעדן בריוו, שוין זינט צוועלף יאָר,
דיזעלבע מעשׂה דערציילט אין דער ברייט:
אַז דעם טאַטנס ירושהלע איז שוין פֿאַרקויפֿט
און פֿון פּדיון איז געוואָרן אַ פּרנסה־קלייט.

און אַז זי האָט די חתונה־ראָטונדע צוריק
אויף דער ערשטער זייט ווידער איבערגעדרייט,
און אַז זי זעט איצט שענער אוים ווי אַמאָל,
אַלע האָבן געזאָגט, ווען זי האָט זי באַנייט.

און זינט צוועלף יאָר פֿאַרענטפֿערט זי זיך,
וואָס זי האָט זיך אַזוי ווייט דערוועגט,
פֿאַרענטפֿערט זיך — און צום הונדערטסטן מאָל
דיזעלבע צוויי פֿראַגעס געפֿרעגט:

צי האָט ער מיט מזל שוין חתונה געהאַט,
ער איז דאָך שוין, טפֿו־טפֿו, איבער פֿערציק יאָר?
און אפֿשר, אפֿשר — כאָטש זי ווייסט עס נישט —
איז זי שוין אַ באָבעלע גאָר?

אַז געקומען זענען די בריוו קיין ווין
אויף דעם געציקלטן העט־אַלטן אַדרעס,
האָט מען זיי געשיקט פון גאַס צו גאַס,
ביז זיי האָבן צום זון זיך דערשלאָגן על פּי נס.

זיי האָבן געוואַרט ווי אומזיסטע פּאַציענטן
אין וואַרט־צימער וואַרטן אַן רויש,
און מען האָט זיי נישט אויסגעהערט ווי די פּאַציענטן
און אַרויסגעוואָרפן — אין קויש.

— — — — — —

און אַמאָל איז געקומען, וואָס געקומען איז
אין נײַנצן־הונדערט־דרײַסיק־אַכט,
ווען אַוועק איז נאָך איין וועלט־טאָג פון דער וועלט,
און געוועזן איז נאָך איינמאָל וועלט־נאַכט.

איז פּראָפעסאָרס ווײַב מיט די בלויע אויגן
אַוועק און געזעגנט זיך ווייך,
און אויך דעם פּראָפעסאָרס זון איז אַוועק
אויף אייביק אין בלויען דאָנאַו־טײַך.

און אויך פון וואַרטצימער איז אַוועק
דער לעצטער פּאַציענט מיט דער בלויער בריל —
און דעמאָלט האָט אויך דער פּראָפעסאָר פאַרמאַכט
צום לעצטן מאָל זײַן טיר אין דער שטיל.

— — — —

און זײַן מאַמע אין דער היים האָט אויך נישט גערוט,
און געלאָפן ווי אַ פאַרסמטע מויז
צו הערן עפּעס ניים וועגן וועלט און וועגן זון,
צו אַ שכן אַרײַן — פון אַ שכן אַרויס.

נאָר וואָס ווייסן די שכנים און וואָס קענען זיי העלפֿן
אין אַזאַ מין וועלטן־נאַכט —
האָבן זיי זיך טאַקע צו גאָרנישט דערטראַכט,
אָבער טון מוז זי עפּעס, איז זי אַרויס
צו רייסן קבֿרים אינמיטן דער נאַכט.

און קברים האָט זי געהאַט דאָרט אַ סך,
געוועזן ברוך השם ווער עס זאָל זיך דאָ מין,
טאַטע און מאַמע און ברידער און שוועסטער,
דער מאַן און דאָס ברידערל פֿון דעם זון פֿון ווין.

זי רייסט די ערד און זי נעמט אַרום
דאָס נאַכטיק־קילע קברים־געשטיין,
ז'איז צווישן ווייַנענדיקע סאָוועס
געוואָרן אַ סאָווע אַליין.

און אין יענער נאַכט, ווען זי האָט געריסן
דאָס קבר פֿון איר מאַן,
האָט זיך צווישן ווין און וואַרשע געריסן
אַ נאַכטיקער פֿייַף פֿון אַ באַן.

פֿאַרטאָג האָט מען אויף דער גרענעץ געשטעמפּלט
אַן אַלטן צעפּאַלענעם פּאַס
פֿון אַ מאַן מיט אַן אויפֿגעהויבענעם קאָלנער
אין דער דריטער, קאַלטער קלאַס.

און די מאַמע האָט אַזוי דאָס קבר געריסן
אַזש אין הארץ איז געוואָרן אַ ריס,
און געפֿאַלן, ווי אַ בוים פֿון זיין פֿרוכנעם שטאַם,
פֿון אירע אַלטע פֿיס.

צו פֿאַרטאָג האָט זי אין דער מתים־שטוב
געטראָגן מיכאַלקע, דער קברים־גוי,

און דערקענט די אַלטע קלייטניצע לאה
און געזאָגט צון איר אזוי:

— טפו זאָל עס ווערן, ווער קען דען פאַרשטיין
דעם דאָזיקן נאַראַד?
דער זון אין ווין און אליין קומט עס פיגרן
אויף אַ קבר ביינאַכט אין אַ שמועס מיט גאָט.

און ער גייט אַוועק און זאָגט אָן דעם רב,
און ווי ער דערציילט ווערט אַזאַ מין ווינט
מיט שניי, מיט אַ רעגן, אַז נישט נאָר אַ לוויה,
נאָר מען קען נישט אַרויסלאָזן אפילו הינט.

נאָר גיי און האַלט אָפּ צוליב שניי און ווינט
אַ יידישע לוויה,
איז כאָטש נעם און גראָב דיר אַ קבר אַליין
און וואַש דיך אַליין אַרום אַלטע לאה.

שטייען זיי ביידע, דער קברן און די שמש'טע
און וואַרטן אויף אַ פּירל, וואָס קומט פון דער באַן,
און עס קומט און עס ברענגט פון דער עלפער־באַן
עפּעס אַ מאָדנעם, פרעמדן מאַן.

פרעגן אים דער קברן און די שמש'טע באַלד
צי ער איז נישט אַמאָל אַ ייד,
און אויב ער איז — איז אַ מצווה אים באַשערט
צו פאָרן אויף אַ לוויה זאַלבעדריט.

אַ מאַמעס האַרץ איז אַ שוואָם מיט געוויין,
און אַ האַרץ פון אַ זון איז אַ מדבר־שטיין,
קוקט זיך איבער די שמש'טע מיט דעם קברן
און ווערן פון שרעק צוויי שטיינער אַליין.

און דעמאָלט איז געשען, וואָס נאָך קיינמאָל איז
אין יענער שטאָט געשען,
די שמש'טע און דער קברן האָבן עס אַליין
מיט די אייגענע אויגן געזען.

דער פרעמדער מאַן איז צו דער ערד
געגעבן פּלוצלונג אַ פאַל,
און דאָס מת פון דער לאה שטייט שוין נעבן אים
און וויקלט אים אַיין אין איר שאַל.

און הויבט אים אויף אויף די קאַלטע הענט,
אַזוי ווי מען נעמט אַ קינד,
און פליט אַוועק מיט אים צום בית עולם
אַזוי ווי אַ שד מיטן בלויזן ווינט.

און די שמש'טע מיטן קברן האָבן זיך אַ לאָז
געטון מיט דער פור צום הייליקן פעלד,
און דער ווינט האָט אַזוי געדעוועט שטאַרק,
אַז אָט גייט אונטער די וועלט.

און אַז זיי זענען געקומען אויפן פעלד
איז שוין דאָרט די מאַמע מיט איר זון געוועזן,
און אַזוי ווי געטון האָט זיך אַלדינגס אַליין —
זענען זיי נאָר געשטאַנען און האָבן געזען.

זיי זעען ווי דאָס מת גייט אין טהרה־שטוב
און קומט אין נאַסע תכריכים אַרויס,
זיי זעען ווי עס גיט מיט דער לאַפּאַטע
דעם פאַרגאַפטן פרעמדן אַ שטויס.

— נעם די לאַפּאַטע, נעם מיין זון,
נעם און שטיי נישט, פאַרדין אַ מצווה, נעם און גראָב,

און וועסט מיך דערנאָך אויף דיינע הענט
לאָזן אין קבר אַראָפּ.

און אַזוי איז געשען און געשען איז נאָך,
אַז ס'האָט זיך דערהערט אַ קול פון דער טיף:
— וואַרף נאָך נישט צו דאָס קבר, מיין זון,
איך האָב פאַרגעסן דאָס בינטל בריוו.

און ווי דער זון האָט דאָס בינטל בריוו
אַראָפּגעוואָרפן צו דער מאַמען אין דער טיף,
איז זיין האַרץ געוואָרן אַ שוואָם מיט געוויין,
און דער מאַמעס ווי אַ שטיין איז געבליבן שטיין.

האָט די שמש'טע צום קברן געזאָגט אָט אַזוי:
— איר פאַרשטייט דאָ עפּעס? איך — נישט אַ וואָרט.
און דער קברן צו דער שמש'טע האָט געזאָגט אַזוי:
— פאַרטיק? איז אַוועק פון הייליקן אָרט.

און אין יענער רגע האָט אַ וואָלקן זיך
אַ ריס געטון און זיין זוים אַ גלאַנץ —
און אַ צעזייטע משפּחה איז ווידער
געוואָרן גאַנץ.

און דער זון, דער פּראָפעסאָר פון דער שטאָט, פון ווין,
האָט דערזען אויף דער ערד דאָס טהרה־ברעט,
און געזעצט זיך און געטראַכט, אַז צוריק צו דער מאַמען
איז אפילו צום טהרה־ברעט אַלץ נישט צו שפּעט.

און געטראַכט האָט ער איצט צום ערשטן מאָל
געדאַנקען גאַנצע פון אָנהויב ביז סוף,
געטראַכט וועגן לעבן און וועגן טויט,
און וועגן פאַרברעכן און וועגן שטראָף.

און ס׳זענען געקומען פאַרגאַנגענע יאָר
און געשטעלט זיך פאַר אים אַ יאָר נאָך אַ יאָר,
און אפילו דער מאָרגן איז פאַר אים געשטאַנען
צום ערשטן מאָל אין זיין לעבן — קלאָר.

ער האָט שוין געוווסט, אַז די גרויסע שטראָף
איז געקומען אויף דער וועלט פון איר עק ביז עק,
ווייל מיליאָנען מיט אים און ער מיט מיליאָנען,
זענען פון דער גרויסער מוטער אַוועק.

און ער האָט פאַרשטאַנען פאַר מיליאָנען און פאַר זיך,
אַז קומען קען ווידער די רו און דאָס גליק,
אַז מיליאָנען מיט אים און ער מיט מיליאָנען
וועלן קומען צו דער גרויסער מוטער צוריק.

ווייל דאָס לעבן איז זי און די ליבע אין אים,
ווייל אויף איר און אין איר איז די וועלט געבויט,
ווייל דורך איר איז אויף אייביק דאָס לעבן געוואָרן
שטאַרקער פון דעם טויט.

ער גיט אַ קוק און דערזעט אויף דער ערד
דער מאַמעס שאַל — הויבט ער זי אויף,
ער לייגט די שאַל צוקאָפּנס אויף דעם ברעט
און ער לייגט אויף איר זיין קאָפּ אַרויף.

קומט צוריק פון שטאָט דער קברים־גוי,
און ער גיט אַ געשריי: — מענדל, מענדקע גאָר!
ער ווייסט אַליין נישט ווי ער האָט זיך דערמאַנט
דעם פּראָפעסאָרס נאָמען פון פאַר פערציק יאָר.

און ווי דער פּראָפעסאָר האָט זיין נאָמען ווידער
נאָך פערציק יאָרן דערהערט,

האָט ער דערפילט, אַז עס רופט אים אויך
צוריק די מאַמע־ערד.

און ער האָט געזאָגט: — און דו ביסט מיכאַל,
מיכאַלקע, דער שבת־גוי,
איז הערזשע מיכאַלקע, פאָלג מיך אַ גאַנג,
גיי ווידער אין שטאָט און זאָג אָן אַזוי:

געקומען איז פון דער שטאָט, פון ווין,
מענדל, דער לעבעדיקער פון לאהס צוויי זין,
נאָר ער איז געקומען אביסל צו שפּעט
און געשטאָרבן אויף דער מאַמעס טהרה־ברעט.

און אַוועק איז באַלד מיט דער שוואַרצער בשורה
צום שטעטל דער קברים־גוי מיכאַל,
און דערווייל האָט מענדל צוריקגעגעבן
זיין לעצטן אָטעם אין דער מאַמעס שאַל.

אַ מאַמעס האַרץ איז אַ שוואָם מיט געוויין,
און אַ האַרץ פון אַ זון איז אַ מדבר־שטיין —
נביא — קום אַראָפּ מיט דיין שטעקן פון שטראָף
און שלאָג אַזוי לאַנג און האַרט דעם שטיין,
ביז וואַנעט אַ פּליייץ טון עס וועט פון אים
אַ שטראָם געוויין —
נביא — דו ווייסט דאָך, אַז אַנדערש קען די וועלט
קיינמאָל נישט אויסגעלייזט זיין.

פון זעלבן מחבר:

אויף דער שוועל — (יוגנט־לידער) — — — — — — לעמבערג — 1912

רויזנענגראַז — (לידער) — — — — — — — ווין — — 1917

שפּינאָזאַ — (פּאָעמע) — ערשטע אויסגאַבע — — — ווין — — 1918

שפּינאָזאַ — (פּאָעמע) — פאַרענדערטע אויסגאַבע — ווין — — 1921

נאַקעטע לידער — (לידער און באַלאַדן) — — — — ווין — — 1921

דער קרן פון אַלע מיינע לידער — (מחברים אַנטאָלאָגיע) וואַרשע — 1922

פּרעהיסטאָרישע לאַנדשאַפטן — (פּאָעמעס און באַלאַדן) וואַרשע — 1924

צו דער יידישער יוגנט — (עסאי) — — — — — — וואַרשע — 1924

בלוט אויף דער פּאַן — (דראַמאַטישע פּאָעמע) — — ווילנע — — 1929

די פיר זייטן פון מיין וועלט — (פיר פּאָעמעס) — — ווילנע — — 1929

ווייב און מאַן — (דריי דראַמעס) — — — — — — ווילנע — — 1931

איבער אויסטראַליע — (רייזע־שילדערונגען פאַר יוגנט) וואַרשע — 1937

קאָנטינענטן און אָקעאַנען — (לידער און באַלאַדן) — וואַרשע — 1937

אין זעלבן פאַרלאַג:

יצחק בערלינער — שטאָט פון פּאַלאַצן — (לידער און פּאָעמעס) 1936

5. פּאָרעם — קאַרמען און אַנדערע דערציילונגען — — — 1939

יוסף וויניעצקי — אויף ביבלישע מאָטיוון —

(אַפּאָריזמען, עפּיגראַמען און פּאַראַפראַזן) — — — 1939